

Socionomstudenters föreställningar om socialt arbete med äldre

Av: Linnéa Höök & Joanna Jörnbratt

Ht-2011

Handledare: Tove Harnett
Examinator: Hans-Edvard Roos

Abstract

Authors: Linnéa Höök and Joanna Jörnbratt

Titel: Social work students perceptions of social work with elderly

Supervisor: Tove Harnett

Examinator: Hans-Edvard Roos

It may not come as a surprise that the field social work with elderly attracts relatively few. The question is why. This study aims to create an understanding of possible factors as to why social work with elderly is seen as an unattractive field, and to systematically identify, analyze and discuss social work students perceptions of social work with elderly to the concept of Ageism. An increased awareness of “negative perceptions due to age” can be an important part of understanding the lack of interest for social work with elderly among the students.

A questionnaire was handed out to social work students (N= 756) at Lunds Universitet including Campus Helsingborg and Malmö Högskola to examine interest for and perceptions among the students toward working with elderly. The empirical material of social work students perceptions (N=756) of social work with elderly provides a picture of a field with good opportunities for both work (75%) and career (65 %), work that supply great personal development (67 %) and also a field of work where you receive plenty of gratitude from clients (86 %). The students conceptions also reveal a field that involves high mental workload (62 %), an unsatisfying salary (68 %) and low status (62 %). Differences between students *with* and *without* interest for social work with elderly are evident in the students perceptions toward elderly as clientele and the view of work assignments as varied.

Keywords: Social Work Students, Interest, Perceptions, Social Work with Elderly, Ageism

Innehållsförteckning

Förord.....	5
1 Inledning.....	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställning	8
2 Bakgrund och begrepp	8
2.1 Socionomutbildningen	8
2.2 Begreppsbeskrivning	9
2.3 Tidigare forskning.....	10
2.3.1 Studenters intressen	11
2.3.2 Föreställningar och attityder	11
2.3.3 Påverkande faktorer på intresset.....	12
2.3.4 Forskning i förhållande till vår studie	13
3 Teori.....	13
3.1 Ålderism.....	14
3.1.1 Fördomar, stereotyper och diskriminering	15
3.1.2 Positiv och negativ ålderism.....	16
3.2 Vår användning av ålderism	18
3.2.1 Teoretiska begränsningar	18
4 Metod och urval	18
4.1 Metodologiska överväganden.....	19
4.2 Urvalsprocess	19
4.3 Tillvägagångssätt	20
4.4 Enkätens konstruktion.....	21
4.5 Sammanställning av enkätsvar	23
4.6 Metodens förtjänster och brister	23

4.6.1 Validitet	24
4.6.2 Reliabilitet.....	25
4.6.3 Generaliserbarhet	25
4.7 Bortfallsanalys	26
4.8 Reflektion kring vår egen position.....	27
4.9 Etiska överväganden.....	27
5 Resultat.....	28
5.1 Basfrågor	29
5.2 Studenters föreställningar.....	30
5.2.1 Skillnader mellan studenters föreställningar	32
5.3 Studenters intresse för yrken beroende på brukargrupp	34
5.3.1 Skillnader i intressen för yrken mellan studenter	35
6 Diskussion	37
6.1 Socialt arbete med äldre	37
6.1.1 Tidigare erfarenhet och kön	38
6.2 Blandade föreställningar	38
6.2.1 Lön, psykisk arbetsbelastning och status	39
6.2.2 Arbetsmarknad, karriär och personlig utveckling	40
6.3 Skillnader mellan studenterna	43
6.3.1 Brukargrupp och variationsrikedom.....	43
7 Slutdiskussion	46
8 Referenser	47
Bilaga 1	50
Bilaga 2	51

Förord

Vi vill här rikta ett stort tack till alla de som varit absolut viktigast för denna studies genomförande. Ni är många och utan er hade den inte varit genomförbar.

Först och främst vill vi tacka alla studenter som tagit sig tid att svara på vår enkät och vänligen delat med sig av svar och kommentarer. Vidare vill vi tacka alla lärare på utbildningarna som vänligen möjliggjort utrymme och tid för våra besök. Förutom alla deltagare vill vi även rikta ett stort tack till två personer som varit av vikt under denna process och för vårt skrivande. Vår handledare Tove Harnett, för hennes stora engagemang och all den hjälp och stöd vi fått längs med vägen. Vi vill också tacka Lars Wahlgren som tålmodigt guidat oss genom en, för oss delvis ny värld av statistik och SPSS.

Linnéa Höök och Joanna Jörnbratt

Lund, januari 2012

1 Inledning

I denna uppsats analyserar vi socionomstudenters intresse och föreställningar om socialt arbetet med äldre. Nyfikenheten för ämnet har vuxit fram under vår tid som studerande på socionomutbildningen. Innan och under denna tid har vi båda jobbat inom fältet med hemvård och demensvård riktat mot äldre och vi har därför en viss förförståelse och intresse för fältet och dess komplexitet. Under vår tid på Socialhögskolan har vi upplevt att socialt arbete med äldre ofta kommit i skymundan eller rent av helt saknats i diskussionerna, och det ofta till förmån för andra intressen och områden. Vi har vidare uppfattat att nyfikenheten för ämnet har varit relativt svalt bland medstuderande och att diskussioner kring ämnet ofta sker utifrån en patologiserande kontext av äldre med fokus på fältets resurs- eller omvårdnadsbrister. Detta patologiserande och probleminriktade fokus återfinns enligt Håkan Jönson (2009) även i äldreforskningen där man ständigt fått kämpa mot en nedvärdering av äldre, s.k. ålderism. Begreppet beskrivs av Erdman. B Palmore (1990) som ”en fördom eller diskriminering som är till nackdel eller till fördel för en åldersgrupp” och fenomenet pekas i flera studier ut som en betydande förståelsegrund till studenters svaga intresse för fältet (*Kane 1999; Litwin 1994*). En ökad medvetenhet om ålderismens uttryck kan vara en viktig del i förståelsen för varför studenter väljer bort socialt arbete med äldre, men med det gerontologiska arbetsfältets komplexitet i medvetandet ställer vi oss dock frågande om föreställningar kring brukarna är en tillräcklig förståelsegrund för att förstå ointresset för detta fält. I denna studie kommer vi därför att systematiskt kartlägga, analysera och diskutera socionomstudenters intresse och föreställningar om socialt arbete med äldre mot begreppet ålderism.

1.1 Problemformulering

Att socialt arbete med äldre lockar relativt få är ingen ny vetenskap. Internationell gerontologisk forskning ger en relativt entydig bild av socialarbetarstudenter som till följd av ett lågt intresse för arbetet många gånger väljer bort detta som praxisfält (Csikai & Belanger 2002; Cummings, Adler och DeCoster 2005; Kropf 2002; Weiss 2005). Problemet uppmärksammas också i Socialstyrelsens (2007) rapport *Socialt arbete bland äldre. Forskning, utbildning, praktik – en pilotstudie* där Lennart Sauer skriver att utbildningarna i Sverige allt oftare rapporterar om hur studenterna helst väljer bort kurser och inriktningar på området. En sammanställning som vi låtit göra över socionomstudenternas val av fördjupningskurs på

termin sju vid Lunds universitet inklusive Campus Helsingborg pekar i samma riktning. Fördjupningskursen riktad mot äldre har under de senaste åren genomsnittligen omfattat 15 % av studenterna medan den motsvarande siffran för kursen inriktad mot familjebehandling har varit 39 % (Bilaga 1).

Att få socionomstudenter väljer att fördjupa sina kunskaper inom detta område riskerar att få som följd att majoriteten av de färdigutbildade socionomerna delvis saknar den kompetens som arbetsfältet mot äldre efterfrågar. Parallellt med detta har Sverige, precis som många andra länder, genomgått stora demografiska förändringar med en allt större andel äldre invånare. En av vår tids stora frågor har blivit hur vårt samhälle ska kunna möta den växande andelen äldres behov av stöd och insatser från samhället. Här utgör socionomer med adekvat kunskapsgrund en viktig del. Betydelsen av generella och gedigna kunskaper har också Socialstyrelsen (2006) tagit fasta på i kunskapsöversikten *Socialt arbete med äldre - förslag till kompetensbeskrivning av handläggare inom äldreomsorg* där de betonar att det till följd av förändringarna inom socialt arbete med äldre ställs nya krav på personalens kompetens och kompetensutveckling. För att stärka och bibehålla denna kunskapsgrund krävs det dock ett intresse för fältet och dess frågor bland socionomer.

Med ett lågt intresse för fältet följer en minskad konkurrens om fältets lediga tjänster. Om antalet kvalificerade sökande inte motsvarar anställningsbehovet finns risken att kraven som ställs på de sökande måste sänkas vilket kan få effekter på såväl arbetets kvalitet som status. Ylva Ulvsdotter Eriksson (2006) beskriver i sin avhandling hur kompetenskraven som ställs på yrken, i form av utbildning, har en avgörande påverkan på yrkens status. Minskade kompetenskrav borde således kunna få som tänkbar konsekvens att fältet förlorar ytterligare status och på så vis får ännu svårare att locka nya socionomer.

Med det ovan beskrivna onda cirkel-resonemang vill vi visa på den komplexa problematik som råder kring fältet. En förklaringsansats som allt oftare används för att förstå det låga intresset för arbeten mot äldre är ålderism som enligt många forskare idag genomsyrar hela vårt samhälle. Vi kommer därför undersöka hur olika perspektiv av ålderism kan fungera som en av många förståelsegrunder till det svaga intresset för fältet.

1.2 Syfte

Syftet med vår undersökning är att skapa en förståelse för vad det kan finnas för möjliga faktorer till varför socialt arbete med äldre ses som ett oattraktivt arbetsfält bland studenter på

två utvalda universitet. Studien grundar sig på en analys av de föreställningar som studenterna har om socialt arbete med äldre.

1.3 Frågeställning

Hur kan vi förstå varför socialt arbete med äldre som fält attraherar så få socionomstudenter? Vilka föreställningar finns det om detta fält bland socionomstudenter och hur skiljer sig dessa föreställningar mellan studenter med högt respektive lågt intresse för socialt arbete med äldre?

2 Bakgrund och begrepp

Med följande kapitel vill vi redogöra för socionomutbildningens strukturella förutsättningar. Vi gör vidare en beskrivning av viktiga begrepp som används i uppsatsen samt presenterar tidigare forskning relevant för vår uppsats och ämnet socialt arbete med äldre.

2.1 Socionomutbildningen

Socionomutbildningen är en yrkesexamen som ges på ett flertal universitet och högskolor runt om i landet. Utbildningen ligger på grundnivå och omfattar 210 högskolepoäng. I den utvärdering som under 2009 genomfördes av Höskoleverket (2009) på landets socionomutbildningar uppmärksammades att några lärosäten även lagt till en valbar extra termin som gör det möjligt för studenterna att få både en socionom- och en magisterexamen. Klargöras ska dock att denna termin inte är en del av yrkesutbildningen utan utgör en egen examen på avancerad nivå.

Utbildningarna har vissa skillnader, bland annat ger vissa utbildningar socionomstudenterna möjlighet att inrikta sig på specifika ämnen. Detta har bland annat varit möjligt på Malmö Högskola. Höskoleverket skriver i samma rapport som ovan att ”oavsett hur lärosätena organiserar socionomutbildningen, som en gemensam eller uppdelad i inriktningar, så är det ett krav att alla studenter ges möjlighet att få en högkvalitativ utbildning med tillräcklig bredd och fördjupning inom hela det aktuella området”. Höskoleverket riktade i sin rapport en rad kritik mot flera av landets utbildningar och bland annat har Malmö högskola sedan höstterminen 2011 tagit bort möjligheten till inriktning mot specifika ämnen.

2.2 Begreppsbeskrivning

I en första kunskapsöversikt på området framträder en vid begreppsanvändning kring termerna socialt arbete med äldre, social omsorg samt gerontologiskt och geriatriskt socialt arbete. Begreppen används ofta parallellt men trots detta finns det skillnader mellan de som vi här ämnar tydliggöra.

I Socialstyrelsens rapport (2007) skriver Lennart Sauer att det inte finns någon vedertagen beskrivning för vad som menas med socialt arbete med äldre. Enligt honom sker användningen av begreppet snarare som en beskrivning för vad arbetet i sig innebär eller för att, mer övergripande förklara, socialt arbete med fokus på äldre. Tittar man på den engelskspråkiga motsvarigheten till vårt svenska begrepp socialt arbete med äldre är alternativen många. I de internationella artiklar som vi har tagit del av används termer som ”working with the aged”, ”working with the elderly”, ”jobs in aging” och ”working with older adults” (Berenbaum 2000; Curl, Simons & Larkin 2005; Weiss 2005; Gellis, Sherman, Lawrance 2003). Samtliga tycks, likt det svenska begreppet, syfta snarare på en åldersgrupp än på målgruppens situation eller problem. Gällande gränsdragningen för vilka som skall ingå i gruppen *äldre* råder det inte heller någon entydighet om. Åldersindelning efter termen ”äldre” används frekvent men det är mycket sällan som någon definition ges av vilka den omfattar. Socialstyrelsen (2011) skriver i sitt meddelandeblad inför nya bestämmelser i Socialtjänstlagen (2001:453) angående äldreomsorg att ”med äldre personer enligt Socialtjänstlagen avses vanligen en målgrupp från 65 år”. När vi i denna studie skriver socialt arbete med äldre syftar vi, likt Socialstyrelsen, på socialt arbete riktat mot brukare över 65 år oavsett insatsbehov. Respondenterna har innan genomförandet av studien informerats om vår begreppsdefinition men vilken definitionsgrund som de utgått från i sina svar kan vi inte med säkerhet veta och att skillnader förekommer är därav troligt.

Vilka yrken som ska innefattas i fältet socialt arbete med äldre är en definitionsfråga där diskussionen delvis försvåras av att socialt arbete är en profession utan legitimation eller någon ensamrätt till arbetena på fältet. Lennart Sauer (2007) skriver i sitt kapitel *Att gerontologisera socialarbetarutbildningen* att gerontologiskt socialt arbete omfattar både ett individinriktat och strukturinriktat arbete som tillsammans utgörs av bland annat kurativt-, rådgivande-, och behandlande arbete, behovsbedömning, samordning och planering av insatser liksom samhällsplanering, information och upplysning. De yrken som man kanske främst föreställer sig för socionomer inom socialt arbete med äldre utgörs av

biståndshandläggning och ledarskap. Om det är yrken likt dessa eller andra som socionomstudenterna haft i åtanke när de besvarat enkäten kan vi inte med säkerhet veta.

I litteratur och forskning kring arbetet med äldre används ofta gerontologiskt arbete och geriatriskt arbete som synonyma begrepp. Lennart Sauer (2007) menar att den vida begreppsanvändningen av socialt arbete med äldre saknar konsensus och som exempel återger han just användningen av begreppen gerontologiskt och geriatriskt socialt arbete. Begreppet gerontologiskt socialt arbete omfattar både ett individinriktat och strukturinriktat arbete och kan i distinktion till begreppet geriatriskt socialt arbete sägas ha ett socialt perspektiv snarare än medicinskt (*ibid.*). En liknande skillnad gör också Lars Tornstam (2005) som beskriver gerontologi som ett samlingsbegrepp för den forskning som bedrivs på åldrandet och som fokuserar åldrandet utifrån alla dess aspekter, såväl medicinska som sociala. Enligt honom görs det vanligen en uppdelning av gerontologin i två huvudriktningar; geriatrik och socialgerontologi, där geriatriken berör de biologiska och medicinska aspekterna av åldrandet, medan socialgerontologin berör de socialpsykologiska aspekterna av åldrandet.

En term som ofta används parallellt med begreppet socialt arbete med äldre är *social omsorg*. Begreppet kopplas till äldre och åldrande i de fall man talar om äldres behov av vård och omsorg. Stina Johansson (2007) beskriver i introduktionen av antologin *Social omsorg i socialt arbete* att omsorg framför allt bygger på en asymmetri, där en person på grund av nedsatt förmåga är beroende av en annan persons hjälp för att fungera i sin vardag. Social omsorg omfattar således inte specifikt åldrandet och äldre utan snarare brukare med en speciell livssituation obunden till dess ålder. Trots detta kopplas äldre och ålderdom ofta samman med sjukdom och behov av vård vilket har skapat utrymme för en annan riktning inom gerontologin, nämligen den kritiska gerontologin. Håkan Jönson (2009) positionerar i antologin *Åldrande, Åldersordning, Ålderism* denna riktning till att omfatta en kritisk syn på forskning, med syftet att ifrågasätta och problematisera såväl begreppsanvändningen av samt den kategorisering som sker av äldre och åldrande i diskussioner och i forskning på ämnet.

2.3 Tidigare forskning

Starten för forskning kring attityder och uppfattningar om socialt arbete med äldre dateras enligt Denise Anderson och Richard Wiscott (2003) till slutet av 1950-talet. Av nödvändighet har vi varit selektiva i vår översikt och som ett led i denna urgallring har vi valt att fokusera på tvärvetenskaplig forskning med sociala, psykologiska och i viss mån socialpsykologiska

frågeställningar kring åldrandet. En relevant kunskapsöversikt omfattar i vårt fall således inte enbart forskning om socialarbetares intresse för att arbeta med äldre utan utgörs också av gerontologisk forskning kring attityder och föreställningar av åldrandet och de äldre som grupp. Vad gäller svensk forskning saknas nästan helt studier i linje med vår uppsats inriktning medan internationella studier främst riktas mot vård och omsorgspersonal, oftast inom sjuksköterskeprofessionen. Vi har dock valt att inte använda oss av den forskning som finns kring medicinsk personals intresse för att arbeta med äldre då vi anser att deras arbete har ett annat fokus än socionomers och därav gjort vår studie än mer svår begränsad.

2.3.1 Studenters intressen

Studier på motiverande faktorer bakom socialarbetarstudenters karriärsval har visat på hur möjligheten att skapa positiva förändringar och bidra till samhället väger tyngre än lön och status (Hanson & McGullagh 1995). Viljan och intresset att genomföra förbättringar och bidra till samhället har i flera studier dock visat sig begränsade till vissa specifika problem snarare än riktade mot alla åldersgrupper. Socialarbetarstudenters låga intresse för arbete med äldre har påvisats i flera studier och länder. En nationsövergripande studie (Weiss 2005) visade att intresset för att arbeta med äldre var betydligt lägre än för någon annan åldersgrupp och trenden återfanns dessutom i samtliga undersökta länder (Australien, Brasilien, Tyskland, Ungern, Israel och USA). I en amerikansk studie där man jämförde socionomstudenters och masterstudenters intressen för de olika fälten utgjorde det gerontologiska fältet ett arbetsområde som samtliga socionomstudenterna rankade lågt (Csikai & Belanger 2002). Någon enighet om vad som är avgörande för studenters vilja att arbeta med äldre finns det egentligen inte inom forskningen. En högre vilja att arbeta med äldre har påvisat signifikanta samband med respondenternas ålder, högre personlig erfarenhet av äldre och bättre uppfattning om karriärmöjligheterna inom arbetet med äldre (Anderson & Wiscott 2003).

2.3.2 Föreställningar och attityder

När forskningen har tittat på varför intresset är så lågt har man framför allt fokuserat negativa attityder och föreställningar gentemot äldre och åldrande som samtliga kan ses som uttryck för ålderism. Studier av studenters föreställningar om arbetet med äldre har visat på negativa föreställningar och attityder mot äldre och att studenter anser att arbetet med äldre är mindre tilldragande och har en lägre rankad status än andra fält (Anderson & Wiscott 2003). Ålderism genomsyrar synen på äldre som en, från övriga samhället, fränskild grupp med

speciella problem och grundar sig enligt Stephen Katz (1992) på en vanlig social konstruktion av äldre som en homogen grupp frånskild andra gruppers problem. Klientens ålder har också bland annat visat sig ha påverkan på studenters syn på klienter i relation till insatser och behandlingar genom uppvisad terapeutisk nihilism i form av en minskad tilltro till insatsers verkan mot äldre (Kane 2004; Olson 2011). Ålderism har utpekats som en avgörande barriär mellan studenterna och intresset för att arbeta med äldre (Scharlach et al. 2000) och deras attityder mot äldre har påvisat samband med deras intresse att arbeta på fältet (Anderson & Wiscott 2003). Enligt Cumming och Galambos (2002) utgör därav skapandet av positiva attityder en grundsten för att få studenter att vilja arbeta med äldre.

2.3.3 Påverkande faktorer på intresset

Utifrån vår kunskapsgrund förefaller det som intresset för socialt arbete med äldre varit lågt under en längre tid tillbaka. Intresset tycks dock kunna förändras genom olika påvisade påverkningsfaktorer. En vanlig faktor som lyfts är tidigare erfarenhet av arbete med äldre men studier kring arbetserfarenhetens påverkan på intresset går isär. Åt ena hållet pekar studier på att tidigare erfarenhet av professionellt arbete eller praktik med äldre har en direkt positiv påverkan på studenters intresse (Litwin 1994) medan andra studier påpekar motsatsen, att erfarenhet av arbete med äldre varken ökar intresse, attityd eller uppfattad kunskap för arbete med äldre (Snyder et al. 2008). En amerikansk studie har visat att studenters positiva attityder mot åldrande har ett signifikant samband med både utbildningsnivå och mer varierade karriärs influenser (Anderson & Wiscott 2003). En annan amerikansk studie pekar på förmågan att se möjligheterna på fältet och social medvetenhet som motiverande teman för att vilja arbeta med äldre (Carpenter 1996). Intresset och attityden gentemot äldre har vidare visat sig ha samband med studenters uppfattade självförmåga att möta äldre (Olson 2011) vilket ger anledning till att belysa studenternas kunskapsgrund som påverkningsfaktor. En viktig förutsättning för att motverka det bristande intresset för att arbeta med äldre har visat sig vara utbildningsstrukturella förändringar (Cumming & Galambos 2002). Ökad gerontologisk och geriatrisk undervisning och en större ålderskontext i den grundläggande undervisningen kan skapa en positiv bild av äldre, motverka ålderism och påverka studenternas karriärsval (Snyder et al. 2008; Cummings et al. 2006). Att närma sig äldre genom fallstudier i utbildningen har också studerats och visat ha en viss påverkan om man samtidigt ger eleverna relevant kunskap och stöd att lösa dessa (Gutheil, Heyman & Chernesky 2009).

2.3.4 Forskning i förhållande till vår studie

Den internationella forskning som vi har tagit del av har sin främsta härkomst från USA. Eftersom det amerikanska samhället på många vis skiljer sig från vårt genom samhällsekonomiska som strukturella ramar och förutsättningar finns det svårigheter i översättningen av deras studiers resultat och generaliserbarhet gentemot vår studie och empiri. I många av dessa amerikanska och andra utländska studier (Csikai & Belanger 2002; Gutheil et al. 2009; Kane 2004; Olson 2011) inkluderas även studenter på masternivå vilket vi har valt att inte göra i vår studie.

Vad en stor del av den presenterade forskningen har gemensamt med vår studie är att den på olika sätt fokuserar ålderism. En vanlig utgångspunkt när forskningen fokuserar ålderism är att de inte inkluderar de positiva föreställningar som kan finnas gentemot äldre. Att försöka förstå ett fälts attraktionskraft utifrån enbart negativa föreställningar kring brukargruppen riskerar dock att ge en mycket begränsad förståelse. I vår studie har vi därför valt att se till också de positiva och vi hoppas på så vis skapa en mer nyanserad bild av fältet. Utmärkande för vår studie är även dess omfattning av respondenter vilket möjliggjorts genom dess kvantitativa form.

3 Teori

Människors ålder är, liksom kön och etnicitet, ett av de första tecknen som vi kan utläsa hos varandra när vi träffas och som vi skapar attityder mot (Cuddy & Fiske 2002). Av många ses åldrandet som en fysisk förändringsprocess vilken startar det ögonblick ett barn föds till världen och fortgår till den dag hon lämnar den. Det är också detta som gör åldrandet unikt mot exempelvis kön och etnicitet, att åldrandet är en absolut förändringsprocess för allt levande medan könstillhörighet eller etnicitet för de allra flesta av oss förblir oförändrade (*ibid.*). Hur man bör betrakta denna åldrandeprocess finns det givetvis olika synsätt på. Linda Lill (2010) anför att åldrandet inte enbart innebär en förändringsprocess utan att åldrandets olika faser även sammankopplas med roller, identiteter och kultur som påverkar oss dagligen. Inom rollteorin pratar man om rollförväntningar vilket, precis som det låter, är förväntningar som följer en viss roll. Föreställningar och förväntningarna på personer grundade på deras ålder brukar benämnas med ålderism. Lars Tornstam (2005) beskriver att rollförväntningarna som ställs på de olika åldersrelaterade stadierna skiljer sig åt och ofta harmonierar med vad

som är funktionellt i samhället. Förväntningarna som vi själva och andra riktar mot oss får enligt honom också vidare konsekvenser i form av rollutföranden, exempelvis handlingar genom vilka vi förstärker så väl rollen i sig som förväntningarna på den. Skapandet och vidmakthållandet av vår syn på och attityder mot äldre tycks således vara ömsesidiga. Attityderna till äldre befinner sig enligt Tornstam (*ibid.*) därför delvis i ett gränsland då deras orsaker ofta härstammar i förhållanden på samhällsnivå medan dess uttryck och konsekvenser vanligtvis visar sig på den socialpsykologiska eller individnivån. Som stöd för vår diskussion av empirin kommer vi därför delvis uppehålla oss i detta gränsland genom att fokusera på studenternas föreställningar om äldre med hjälp av några begrepp nära kopplade till ålderism.

3.1 Ålderism

Begreppet *Age-ism* myntades av Robert Butler i slutet av 1960-talet men började inte användas i sin svenska form genom termen *ålderism* förrän 1997 (Andersson 2008). Enligt Butler (1969) gav ålderism uttryck för en form av fanatism och hans användning av begreppet *Age-ism* omfattade till en början de fördomar som en åldersgrupp har mot andra åldersgrupper. Han pekade på att diskriminering på grund av etnicitet eller klass var vanligt förekommande men att även åldersdiskriminering förekom och saknades i debatten. Med tiden utvecklade han också sitt resonemang kring ålderism till att belysa tre urskiljbara men relaterade aspekter av problemet ålderism (Butler 1980). Dessa var följande: *Fördomsfulla attityder*, innefattande fördomar mot äldre, ålderdom och åldrandet. Även de äldres egna attityder innefattas under denna punkt. *Diskriminerande praxis*, handlar främst om klimatet i arbetslivet. *Vedertagna vanor*, behöver inte vara uttalat diskriminerande men kan i subtil form bidra till att negativa stereotyper vidmakthålls (*ibid.*). Sedan Butler gav sin första definition av ålderism har flera andra gett sina förslag på användning och definition av begreppet. Diskussioner kring definitionen av ålderism har framför allt omfattat tre huvudresonemang. Det som diskuterats är om ålderism endast skall avse; äldre eller samtliga åldrar, en negativ företeelser eller såväl positiva som negativa företeelser samt om man med begreppet ska avse kronologisk eller upplevd ålder (Andersson 2008). Vid sökningar på begreppet ålderism utmärker sig användningen av begreppet främst i samband med fokus på gruppen äldre. Användningen begränsas dock inte enbart till kronologiskt äldre utan kan som begrepp omfatta all form av åldersbaserad typifiering (Närvänen 2009). Åldersbaserad typifiering blir tydlig när man ser till ålder kopplat till yrken. En 35-åring inom elitsporten anses av många

som gammal medan 35-åringar inom andra yrkesfält kan anses som relativt unga. Ålderism kan således också förekomma bland andra grupper som bland äldre och medelålders mot unga, men fenomenet beskrivs då ofta snarare som chauvinism till sin egen generation (Riley, Johnson & Foner 1972) eller som ett uttryck för ilskan över att inte längre tillhöra ungdomen (Butler 1980). Att ålderism kommit att inkludera framför allt äldre kan möjligen, precis som Lars Andersson (2008) uttrycker det, bero på att äldre anses utgöra ”den kategori för vilken problemen är störst” och det är också den grupp som vi fortsättningsvis fokuserar i vår användning av begreppet ålderism.

3.1.1 Fördomar, stereotyper och diskriminering

I forskning som berör ålderism tittar forskarna ofta på attityder mot och föreställningar av äldre (Kane 2004; Anderson & Wiscott 2003; Cummings et al. 2006) och sambandet är möjligen inte så främmande. Lars Andersson (2008) beskriver att begreppen ålderism och attityd ofta är nära kopplade till varandra då de omfattas av samma beståndsdelar. Vidare beskriver han att attitydbegreppet utgörs av tre komponenter – en affektiv, en kognitiv samt beteende. Vid kategorisering av attityder uttrycks affekter genom fördomar, kognition genom stereotyper och beteenden sker genom diskriminering. För att förstå ålderism som helhet är det enligt Andersson (*ibid.*) därför av vikt att diskutera såväl fördomar och stereotyper som diskriminering.

Nationalencyklopedin (NE1) skriver att *diskriminering* utgörs av ”särbehandling (av individer eller grupper)”. I deras definition brukar man skilja mellan värdeneutral diskriminering, positiv diskriminering respektive negativ diskriminering men att man i dagligt tal avser den negativa formen. Då diskriminering åsyftar ett handlande, såväl ageranden som formella och informella policys kommer vi, med tanke på att vår empiri inte belyser faktiska ageranden inte heller att diskutera diskriminering utförligare.

Fördom beskrivs av Nationalencyklopedin (NE2) som en ”negativ inställning mot individer och företeelser vilken bygger på vissa lätt identifierbara egenskaper hos dessa utan att annan tillgänglig information blir beaktad”. I Svenska akademiens ordbok (SAOB1) står det skrivet ”förhandsomdöme” och ”förutfattad mening” som i sociala förhållanden är ”ofta övergående i beteenden”. Svenska akademien tillskriver, till skillnad från nationalencyklopedin, således inte begreppet någon värderande laddning.

Stereotyp förklaras i sin tur som en ”förenklad, ofta allmänt omfattad föreställning om utmärkande egenskaper hos alla som tillhör en viss grupp... Stereotypen påverkar ofta den

bild man skapar sig av en individ ur en viss grupp utan att man närmare prövar om den är korrekt” (NE3). Cuddy och Fiske (2002) skriver utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv att stereotyper kommer av vårt behov av klassificering för att förstå vår värld och utgörs av kognitiva strukturer som styr våra tankar och föreställningar. Enligt samma författare skapas dessa genom att vi i olika sammanhang läser ut skillnader som vi sedan tolkar och lägger i minnet genom kognitiva kategoriseringar. Även Tornstam (2005) skriver utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv att stereotypi är vår benägenhet att beskriva kategorier utifrån enbart språkliga etiketter som exempelvis ”äldre”. Att diskutera individer som en homogen kategori får, enligt honom därför problem då kategoriseringar många gånger är sanna för *kategorin* men nödvändigtvis inte för den *enskilda individen* inom denna. Hur individer kategoriseras in i stereotyper finns det olika förklaringsmodeller för. Oavsett vilken modell man lutar sig mot kan man se olika nivåer på kategoriseringar. Uppfattningar om sociala grupper har olika noggrannhet och kan omfatta mer *överordnade (generella) kategorier* som ”äldre” men det kan också ske utifrån mer specifika *subkategorier* (Cuddy & Fiske 2002). Skapandet av föreställningar mot olika sociala grupper får en rad konsekvenser. Nyss nämnda författare lyfter framförallt fram; att vi tenderar att se människor som mer lika om de är medlemmar av samma grupp (*gruppassimilering*) och mindre lika om de tillhör olika grupper (*gruppkontrastering*), att vi är benägna att anse den egna gruppen (in-grupp) som mer nyanserad och andra grupper (ut-grupper) som mindre varierade och mer homogena (*ut-gruppernas homogenitets-effekt*) samt att uppdelning i olika kategorier gör *grupper jämförbara* vilket sker utifrån en favorisering av den egna gruppen (*ibid.*).

3.1.2 Positiv och negativ ålderism

Åsikter om och användningen av begreppet ålderism går isär kring huruvida det skall omfatta både positiva och negativa företeelser. Att enbart fokusera negativa företeelser är ingen självklarhet. Begreppet är enligt vissa mer komplicerat än så och bör därför även inkludera positiva attityder och föreställningar om äldre.

Negativ ålderism omfattas av negativa stereotyper och attityder. *Negativa stereotyper* som oftast sammankopplas med ålderdom är fysisk sjukdom, nedsatt mental förmåga och sjukdomar som demens och depression, fulhet, oduglighet, social isolering samt fattigdom (Palmore 1990). Med stöd från en av sina tidigare studier menar Palmore att den vanligaste gemensamma orsaken till *negativa attityder* är stereotypa föreställningar som kopplar samman äldre med just sjukdom. Stereotypa beskrivningar diskuteras ofta utifrån

deras negativa fokus, men Lars Andersson (2008) lyfter fram att det också finns positiva kategoriseringar. Detta betonar också Cuddy och Fiske (2002) som, med fokus utifrån deras tidigare studier menar att stereotyper inte enbart utgörs av överhängande mer positiva eller negativa föreställningar utan att positiva och negativa föreställningar samvarierar med en mångfald av variabler. Även Palmore (1990) diskuterar hur vår syn på äldre innefattar en blandning av positiva och negativa attityder. Enligt honom verkar det dock som att väldigt få, även bland de över 65 år, har dominerande positiva utan snarare dominerande negativa attityder mot äldre.

Positiv ålderism omfattar fördomar och diskriminering till förmån för de åldrade och ser till det positiva äldre människor tillför i form av exempelvis visdom, vänlighet, pålitlighet och den glädje de skänker i samvaro (Palmore 1990). Som vi tolkat begreppet kan positiv ålderism ses som gynnsam för de äldre. Denna form av ålderism finns inte i Robert Butlers begrepps användning. Han talar dock om två andra former av ålderism; *välvillig* och *icke välvillig* (Butler 1980). Välvillig ålderism resulterar, i motsats till dess syfte, i en underskattning av de problemen som medföljer ålderdomen och man undviker således också att se problemen för vad de är. Icke välvillig ålderism å sin sida medför enligt honom mer skadliga stereotyper av äldre människor, som värdelösa och oförtjänta av såväl tid som resurser. Palmores begrepp *positiv ålderism* syftar på positiva föreställningar om äldre som kan leda till gynnsamma utfall för denna grupp medan Butlers begrepp *välvillig ålderism* istället för dess syfte att hjälpa snarare undergräver problemet.

Precis som tidigare koppling till attitydbegreppet utgörs också Palmores (1990) definition av ålderism, såväl positiv som negativ, av fördomar och diskriminering. Fördomar mot äldre delas upp i stereotyper och attityder och vad som utgör vad kan ibland vara svårt att avgöra då de ofta tenderar att gå ihop. Cuddy och Fiske (2002) skriver att de utifrån sin studie kan se en vanligen förekommande ambivalens i stereotypa föreställningar kring ut-grupper. Där positiva och negativa stereotyper samvarierar genom att ut-gruppen i en dimension ses som skicklig och samtidigt underordnad i en annan. Denna ambivalens görs gällande i Cuddy och Fiskes (2002) studie där de äldre frekvent utmålas som omtäckta men ringaktade. Precis som Cuddy och Fiske menar Palmore (1990) att de vanligaste *positiva stereotyper* som tillskrivs äldre är motsatser till de negativa i form av vänlighet, visdom, pålitlighet, politiskt inflytelserikedom och glädje. *Positiva attityder* mot äldre och ålderdom omfattas enligt samma författare av en vanligen positiv syn och längtan till pensionsåldern utan kravet att arbeta men i likhet med Butlers begrepp *välvillig ålderism* menar också Palmore (*ibid.*) att

många attityder mot äldre snarare är *pseudopositiva* och grundar sig på en nedlåtande syn på äldre och ålderdom.

3.2 Vår användning av ålderism

Då syftet med vår studie är att titta på studenters föreställningar om socialt arbete med äldre kommer vi att ha samtliga föreställningar som utgångspunkt, såväl positiva som negativa, och vi kommer därför också att frångå den vanligare användningen av begreppet där man enbart fokuserar på de negativa föreställningarna. Eftersom vi i denna studie valt att inte vidare diskutera påverkan av studenternas föreställningar kommer vi inte heller att belysa konsekvenserna av ålderism i form av diskriminering mer ingående. I vår diskussion av empirin kommer vi utifrån olika perspektiv istället att belysa ålderism, såväl positiv som negativ, genom begreppen stereotyper, kategoriseringar och attityder gentemot äldre.

3.2.1 Teoretiska begränsningar

Valet av ålderism som teoretisk grund föll sig naturligt då forskningsområdet har starka samband med det vi i vår studie tittar på. Användandet av en teori som fokuserar föreställningar och attityder gentemot en kategoriserad grupp människor innebär självklart begränsningar i försöket att förstå studenternas intresse för ett helt arbetsfält. Ålderism har, som Håkan Jönson (2002) betonar i boken *Ålderdom som samhällsproblem*, en tolkad karaktär som åkallas och förtydligas genom att man sätter händelser och förhållanden i ett perspektiv. Vår teoretiska ansats påverkar således vad vi ser och för att skapa en rättvis förståelse till den svårighet som fältet har att attrahera socionomer behövs självfallet fler teoretiska förklaringsansatser.

4 Metod och urval

I detta kapitel kommer vi att redogöra för vårt tillvägagångssätt i utformningen av vår studie och tillskansningen av vår empiri. Vi kommer också diskutera bortfall, etiska överväganden och vår egen position.

4.1 Metodologiska överväganden

Vi har i denna studie utgått från att socionomstudenters intresse för socialt arbete med äldre generellt är lågt. Antagandets bäring testade vi inledningsvis genom en sammanställning över antalet registrerade socionomstudenter på respektive valbar kurs för sju terminer bakåt i tiden på Lunds universitet inklusive Campus Helsingborg (Bilaga 1). Vårt antagande om ett svagt intresse för socialt arbete med äldre stärktes av sammanställningen men frågorna om orsakerna bakom detta kvarstod. Syftet med uppsatsen är därför att utifrån vår enkätstudie där studenter skattat sitt intresse för och sina föreställningar om arbetsfältet mot äldre försöka förstå möjliga orsaker till detta. Vår studie kan således ses som en icke-experimentell undersökning. Tillvägagångssättet i icke-experimentella studier beskrivs av Svante Kröner och Lars Wahlgren (2005) som att man konstaterar vad som skett och i efterhand försöker kartlägga orsakerna till det inträffade. I vårt försök att förstå vad det kan finnas för möjliga orsaker till att socialt arbete med äldre har så svag attraktion i socionomstudenters ögon har vi valt att använda oss av en surveyundersökning i form av enkäter. Valet av mer traditionella enkäter i pappersform var möjligen inte det mest kostnads- och tidseffektiva i jämförelse med exempelvis e-postenkäter. Designen hade dock en annan fördel som vi ansåg var av större vikt för vår studie, nämligen att minska bortfallet av de med lågt intresse för ämnet. Då vår metod inte ger oss någon möjlighet till att ställa följdfrågor har det varit viktigt att förekomma problemet så gott vi kunnat. Vi har därför provat enkäten på en kontrollgrupp innan den delats ut liksom lämnat utrymme för öppna svar eller kommentarer efter våra slutna frågor i enkäten.

4.2 Urvalsprocess

I utformningen av vår studie har vi utgått från dess syfte att titta närmare på möjliga orsaker till varför socialt arbete med äldre attraherar så få socionomstudenter utifrån studenternas föreställningar om fältet. Den avhängiga variabeln har varit socionomstudenters intresse och deras föreställningar om socialt arbete med äldre. Studien har redan från början haft en känd egenskap i form av socionomstudenter. Uppsatsens förutsättningar krävde en kraftig begränsning gällande dess omfattning och för att begränsa studien har vi valt att göra en tvärsnittsstudie med ett strategiskt urval. Urvalsstorleken utgör oftast en kompromiss mellan tid och pengar (Bryman 2011) och så är fallet även för oss. Med hänsyn till både tidsmässiga och ekonomiska aspekter har vi i urvalet också lagt vikt vid praktiska aspekter som bland annat en geografisk närhet. Ramen för studiens population innefattar sålunda

socionomstudenter på termin ett, två, tre, fyra och sju vid Lunds universitet inkluderat Campus Helsingborg samt Malmö högskola (N=1105).

För respondenternas generaliserbarhet har det varit viktigt att vår studie omfattat ett större antal respondenter, spridda på utbildningen och lärosäten. Med hänsyn till den utformning som socionomprogrammet har på Malmö högskola i form av valda inriktningar har vi varit noga med att samtliga inriktningar finns representerade på respektive termin för att det insamlade materialet skall kunna anses generaliserbart mot den grupp som vi syftar på. Att samtliga studerandes intressen finns representerade är av vidare betydelse för att kunna urskilja skillnader i föreställningarna bland de med lågt respektive högt intresse men även av yttersta vikt för studiens reliabilitet och generaliserbarhet. Valet av deltagande terminer har vi vidare fattat utifrån faktorer som tillgänglighet, kursernas upplägg liksom önskan om en jämn spridning över utbildningen. Studerande på femte terminen har valts bort på samtliga lärosäten då dessa genomför sin yrkespraktik och därav varit svåra att möta genom den utformning som vi valt för vår studie. På liknande grunder har vi också valt bort samtliga studenter på termin sex som är den terminen som vi för tillfället själva befinner oss på liksom termin sju på Malmö högskola då delar av denna termin inte hade lektionstillfällen under perioden för insamling av studiens material. På Malmö högskola finns det också en åttonde termin tillgänglig för vissa av utbildningens inriktningar. Då denna inte kan anses som en del av den generella socionomutbildningen har också denna termin frånsatts. Populationsramen har således en viss undertäckning gällande socionomstudenter då studerande på dessa terminer helt eller delvis saknas i vår studie.

4.3 Tillvägagångssätt

När vi bestämde oss för att undersöka socionomstudenters intresse och föreställningar på fem av sju terminer på Lunds universitet inklusive Campus Helsingborg samt Malmö högskola började vi med att besöka varje termins kurshemsida för att lokalisera kursernas upplägg, scheman och respektive kursföreläsare. Kontakttagandet har tagits via mail och då främst genom kursföreläsarna på respektive termin men i vissa fall har vi hänvisats vidare till andra lärare som under aktuell period haft föreläsningstillfällen eller annan direkt kontakt med eleverna. I kontakten med lärarna har vi även bifogat vårt missivbrev för att på så vis ge lärarna möjligheten att informera eleverna om studien innan vårt besök.

Enkätinsamlandet har vi genomfört tillsammans under en period på tre veckor hösten 2011 genom att besöka respektive lärosäte. I den mån det varit genomförbart har vi besökt klasser med obligatorisk närvaro för att på så vis nå ett så stort antal elever som möjligt. Under ett utvalt undervisningstillfälle tillfrågades eleverna i vardera klass om de, genom att svara på vårt femsidiga frågeformulär om deras intresse och föreställningar om socialt arbete med äldre, ville delta i studien. Vid varje besök gav vi en kort presentation om oss själva, vår undersöknings syfte och om enkätens uppbyggnad. Vi poängterade även deltagandets frivillighet och att svaren behandlas anonymt. Enkäten besvarades på plats och vi fick på så vis möjlighet till en överslagsräkning av antalet studenter i respektive klass som erbjöds besvara vår enkät. Detta gav också respondenterna möjlighet att ställa frågor vid eventuella oklarheter. För att minska ett eventuellt bortfall av de med lågt intresse för socialt arbete med äldre har vi medvetet valt bort undervisningstillfällen rörande detta område, med undantag för klassen inriktad mot äldre på Malmö högskola.

4.4 Enkätens konstruktion

Att mäta abstrakta fenomen som föreställningar och intressen har sina svårigheter då de inte går att översätta i direkta mått. Att mäta fenomenen i indirekta mått har också sina svårigheter vilket inledningsvis ledde oss in i diskussioner kring fördelar respektive nackdelar med användandet av beprövade enkäter mot alternativet av en egen utformad sådan. Beprövade enkäter är dock ofta mer kostsamma till följd av licensköp men också mer tidskrävande att sätta sig in i på grund av, inte ovanligt förekommande, restriktioner kring nyttjandet. Detta fanns det inte utrymme för i vårt fall och valet föll därav på alternativet av en egen utformad enkät. I utformningen av denna fick vi inledningsvis lägga vårt fokus på att diskutera och fundera över hur vi bäst närmar oss intresset för och föreställningarna om socialt arbete med äldre som yrkesfält. För att tydliggöra föreställningar om fältet gick vi tillbaka till oss själva och de bilder som vi själva bar på om socialt arbete med äldre. Parallellt sökte vi efter artiklar och undersökte hur tidigare forskning och enkätstudier har närmat sig ämnet. Utifrån den kunskapsbild och föreställningar som detta gav formulerade vi vår enkät.

För att pröva den utformade enkäten och missivbrevets styrkor och svagheter använde vi oss av en kontrollgrupp bestående av tio personer. Responsen var överlag positiv men med viss feedback kring svarsalternativens formulering och spridning enligt en fyrgradig likertskala. Utifrån denna respons valde vi att justera svarsalternativen för påståendena från ”Stämmer delvis inte” och ”Stämmer delvis” till ”Stämmer inte särskilt väl” och ”Stämmer

ganska väl". Genom att prova enkäten på en kontrollgrupp har framför allt kvalitén på enkäten ökat.

Enkäten (Bilaga 2) inleds av ett missivbrev med en kort förklaring kring undersökningen och dess syfte. Här poängteras att deltagande i studien är helt frivilligt och att svaren är anonyma. Det förklaras även att eventuellt nyttjande av respondenternas kommentarer kommer att presenteras eller citeras anonymt.

Frågeformuläret består av fem delar; basfrågor, intressen, föreställningar, föreställningars påverkan och intresse för yrken, med sammanlagt 42 slutna frågor med fastställda svarsalternativ. I den första delen bestående av sakfrågor ska respondenterna besvara frågor om deras faktiska förhållanden, såsom födelseår, kön och terminstillhörighet. Den andra delen fokuserar på respondenternas intresse för specifika åldersgrupper. Del tre och fyra hänger samman då respondenten i dessa först ombeds att ta ställning till sina föreställningar om socialt arbete med äldre för att sedan ange föreställningarnas påverkan på intresset för fältet. I den sista delen skall respondenten skatta sitt intresse för en rad yrken vi valt ut. Inför vårt val av yrken frågade vi studenter på vår egen termin vilka yrken de associerade till socialt arbete med äldre, detta för att se vilka yrken som studenter kan tänkas ha i åtanke för detta fält. De yrken vi slutligen valde möjliggör en jämförelse mellan intressen att arbeta mot olika åldersgrupper inom likvärdiga yrken.

I samtliga frågor ombeds respondenten ta ställning till påståendet utifrån svarsalternativ enligt en fyrgradig likertskala. Vi vägde mellan att ha ett "vet ej"- alternativ eller inte i skalan. I läroböckerna går meningarna kring detta isär. Trost (2007) menar att ett sådant alternativ eller liknande ska användas om det är befogat, i de fallen där respondenter faktiskt inte vet eller inte kan ta ställning ska de ha möjligheten att uttrycka det. Vi befarade att ett svarsalternativ i form av "vet ej" skulle bidra till att respondenterna inte aktivt funderade över sina svar. Vi gjorde därav ett val att inte ha något sådant svarsalternativ. I detta beslut vägde vi vinsterna med att tvinga respondenterna att ta ställning i frågorna mot risken för ett visst internt bortfall av de som inte ville fatta ett beslut i frågan. För att ge respondenterna möjlighet att uttrycka eventuella åsikter kring detta eller annat avslutade vi varje del med utrymme för kommentarer. Vi har genom detta fått många utförliga kommentarer och tillägg som på olika sätt bidragit till en större förståelse av vårt material. Med hänsyn till vår studies omfattning och att den är av kvantitativ form har vi dock valt att inte vidare använda oss av citat från dessa kommentarer.

4.5 Sammanställning av enkätsvar

Som stöd för bearbetningen av vårt material har vi använt oss av statistikprogrammet SPSS version 20. Bryman (2011) talar om koda i efterhand (post-coding) och koda i förväg (pre-coding) och i vårt fall har vi befunnit vi oss i gränslandet. Vi hade inte utformat någon kodningsmall i förväg men kodningen föll sig naturlig vid inmatningen i SPSS. För att hålla reda på vilka enkäter som besvarats och matats in i SPSS gavs varje enkät ett löpnummer för identifikation. På så vis har vi också haft möjlighet att gå tillbaks till enkäterna i efterhand vid eventuella frågor eller fel. Vid inmatningen i SPSS översattes varje fråga i enkäten till en variabel där svarsalternativen kring intressen kodades från ”Mycket lågt” (1) till ”Mycket högt” (4) och svarsalternativen kring föreställningar kodades från ”Stämmer inte alls” (1) till ”Stämmer helt” (4). I de fall där respondenterna angav flera svarsalternativ på en fråga har vi valt att singla slant där krona motsvarat ett alternativ upp och klave ett alternativ ner på likertskalan. Som grund för vår statistiska analys av empirin har vi valt att använda oss av korstabeller för att utläsa samband. Dessa sambands signifikans testar vi med hjälp av T-test. Valet av T-test som metod för test av sambandens signifikans beror främst på att enkätens svarsalternativ utgår från en skattningsskala vars normalfördelning vi avser att jämföra. Då SPSS inte ger möjlighet att bearbeta öppna frågor och svar har vi i efterhand skapat ett dokument där vi sammanställt de öppna svarsalternativen. I dokumentet återgavs enkätnummer, skattat intresse för socialt arbete med äldre och kommentar eller tillägg ordagrant. Med hänsyn till studiens omfattning valde vi att inte koda kommentarerna.

4.6 Metodens förtjänster och brister

Fördelen med att vi i insamlandet av material valt att besöka klasser under undervisningstillfällena är främst att vi på så vis fått ett relativt omfattande antal respondenter. Vi har genom detta också haft möjlighet att själva presentera vår studie för respondenterna men också vara behjälpliga vid frågor och möjligen minskat bortfallet vid de tillfällena då respondenter haft svårt att förstå enkäten. Att enkäten besvarats under undervisningstillfällena gör att det inte går att bortse från möjligheten att studenterna kan ha titta på varandras svar eller samtalat sinsemellan och därmed påverkats av varandra i sina svar. Vi tror visserligen inte att detta är speciellt vanligt men vi är medvetna om att dilemmat finns och vi har också svårt att se hur vi skulle kunna komma runt det.

Då vi inte haft möjligheten att utföra en longitudinell studie kommer vi här inte kunna göra någon generaliserad jämförelse över huruvida studenternas uppfattningar förändras under utbildningens gång. En eventuell påvisad skillnad mellan terminerna i exempelvis uppvisat intresse visar inte nödvändigtvis på att elevernas intressen förändras under utbildningens gång, bara att en skillnad finns.

Som vi tidigare nämnde finns det svårigheter med att mäta abstrakta fenomen som föreställningar eller upplevd påverkan. Vi har under insamlingen av vårt material upptäckt att delen av enkäten som omfattar föreställningars påverkan för ens intresse delvis har varit svår för respondenterna att besvara. Speciellt tydligt är det bland respondenterna med lågt intresse för socialt arbete med äldre. Möjligtvis har varit svårare att ta ställning till vad som påverkar ett ointresse. Med detta i beaktning har vi tillsammans med behovet av en begränsning av presenterat material valt att fråsa denna del av studien i följande resultat och diskussionsdel.

4.6.1 Validitet

Tanken med vår studie är att belysa studenternas föreställningar kring socialt arbete med äldre. Eftersom föreställningarna är utgångspunkten är det intressant att diskutera hur väl vår enkät fångar dessa. De tillfrågade studenterna har ombetts att utgå från sina föreställningar kring socialt arbete med äldre och utifrån dessa besvara våra påståenden. Föreställningar omfattar subjektiva uppfattningar eller representationer av något. Studenterna kan alltså ha en förståelsegrund som ligger både nära det sociala arbetet med äldre, men det kan också bygga på erfarenheter och kunskaper knutna till annat. Vår tanke är inte att säga hur väl föreställningarna stämmer överens med fältets faktiska organisation och struktur utan vi vill enbart titta på vilka föreställningar studenter bär av det aktuella fältet. Då föreställningar, oavsett dess ursprung, har påverkan på människor menar vi att det är intressant att visa hur dessa ser ut hos studenterna. Bäste man att återge studenternas föreställningar bör därav vara varje enskild student. Mot denna bakgrund menar vi att empirins validitet är hög angående studenternas föreställningar.

I enkäten ombads studenterna att skatta varje föreställnings påverkan på deras intresse för att arbeta med äldre. Att mäta påverkan är dock svårt vilket vi såg i vår studies del som handlande om detta. Inverkande faktorer för ens intressen och val sker sällan ensamma och många gånger sker de kanske också på ett omedvetet plan. Påverkan handlar för många om orsaker till ett handlande och i vårt fall tittar vi inte på huruvida studenter faktiskt väljer

att arbeta med äldre eller inte utan enbart på deras föreställningar och intresse för fältet. Mot bakgrund av detta samt uppsatsen begränsade utrymme har vi därav valt att inte använda oss av den del av studien som handlar om föreställningars påverkan på intresset.

4.6.2 Reliabilitet

Valet av enkäter som mätinstrument har varit ett måste för vår, så pass omfattande, studie och detta har krävt att vi fått göra begränsningar kring vad som skall mätas. I valet av teman för föreställningar och yrkesområden har vi utgått dels från våra egna föreställningar om fältet men vi har också tittat på tidigare forskning på området. De områden som vi valt att mäta föreställningar kring har av tidigare forskning visat samband eller utpekats som viktiga kring studenters intresse för socialt arbete med äldre. Vår studie ger visserligen en mer begränsad bild av studenternas föreställningar än vad exempelvis intervjuer hade kunnat ge, men då vi inte ger vid handa att förstå områden utanför de vi tillfrågar studenterna anser vi att mätinstrumentet håller hög reliabilitet. Vår empiri ger inte heller någon anledning att tro att studenterna inte svarat sanningsenligt, eller på annat vis avvikande, på frågorna. Genom att vi testat enkäten på en kontrollgrupp innefattande studenter på vår egen termin har vi också kunnat göra viktiga förbättringar och på så vis höjt kvalitén på enkäten. Det låga interna bortfallet talar vidare för att respondenterna har förstått frågorna och att kvalitén på dessa varit hög.

I samband med insamlingen av empirin har vi fört räkning kring hur många studenter som vid varje aktuellt tillfälle getts möjlighet att besvara vår enkät och på så vis kunnat räkna ut ett tydligt externt bortfall vilket får anses som mycket lågt och därav också talar till fördel för mätinstrumenten. Behandlingen av materialet från enkätstudien har vidare skett med stor noggrannhet och genom att analysera materialet med hjälp av statistikprogrammet SPSS har samband kunnat statistiskt säkerställas.

4.6.3 Generaliserbarhet

Vår studie omfattar två olika lärosäten på tre olika orter och får, trots ett bortfall på 32 %, anses som mycket omfattande. Då vårt bortfall inte visat sig vara systematisk finner vi ingen anledning att misstänka att denna grupp skulle skilja sig nämnvärt i frågan om socialt arbete med äldre och våra respondenters generaliserbarhet bör därav inte påverkas. Det externa bortfallet bland de studenter som närvarit vid utdelningstillfällena omfattat enbart 4 % vilket i sammanhanget bör anses som mycket lågt. Skillnader mellan lärosäten kan självfallet

förekomma men vi har i insamlandet av vårt material eller i dess resultat inte sett något som pekar på att några sådana skillnader mellan studenter i Malmö, Helsingborg och Lund förekommer gällande intresset för socialt arbete med äldre. Vi har inte heller någon anledning att tro att våra respondenter skiljer sig mot socionomstudenter i övriga Sverige i frågan och vi menar därav att resultatet bör kunna ses som generaliserbart mot socionomstudenter över lag.

4.7 Bortfallsanalys

Valet av enkätstudie innebär generellt ett större bortfall än vid exempelvis strukturerade intervjuer vilket i sin tur kan öka risken för skevhet i resultatet (Bryman 2011). För att minska det externa bortafallet har vi, som vi tidigare nämnt valt att dela ut enkäterna i samband med undervisningstillfällena och detta har också lett till ett relativt lågt bortfall.

Av de terminer och klasser som vi valt ut för kontakt har samtliga vänligen mottagit oss för deltagande i vår studie. Vi har vid samtliga utdelningstillfällena räknat antalet studenter som närvarat. På så vis har vi kunnat räkna ut både det externa bortafallet bland de studenter som erbjudits möjligheten att besvara enkäten samt bortafallet bland antal registrerade studenter för deltagande klasser på respektive lärosäten. I urvalsgruppen ingick studerande på termin ett, två, tre, fyra och sju ($N=1105$). Det externa bortafallet ($n=349$) för de utvalda terminerna motsvarade 32 %, varav majoriteten inte närvarit under studiens genomförandetillfälle. Bortfallet utgörs således främst av studenter som vid studiens genomförande inte närvarit vid föreläsningstillfället och vi har därav funderat kring om denna grups föreställningar och intressen för socialt arbete med äldre skiljer sig mot andra studenters. Med anledning av att vi inte besökt klasserna under föreläsningstillfällena då det aktuella ämnet berörs specifikt finner vi ingen anledning att tro att några sådana systematiska skillnader bör finnas som på så vis påverkar vårt resultat.

Det externa bortafallet mäts mot antal registrerade studenter på respektive termin. Ett visst avhopp inom klasserna kan förekomma och det verkliga bortafallet kan därför vara något mindre. Bland de studenterna som varit närvarande vid genomförandet av studien ($n=786$) motsvarar siffran för det externa bortafallet av studenter som valt att inte delta ($n=27$) eller av andra anledningar fallit bort ($n=3$) 4 %. Bland de som av andra anledningar fallit bort beror detta främst på att svaren i enkäterna haft frekventa brister eller andra svårigheter vid verifiering av svaren och har därför plockats bort av oss i efterhand. Orsakerna till att en liten

del av de tillfrågade valt att inte delta i studien har vi svårt att argumentera kring annat än att det kan ses som ett uttryck för studiens frivillighet.

Trots att vi innan utdelning av enkäten testade den på en kontrollgrupp och därefter gjorde ändringar och förbättringar har vi kunnat se att enkäten haft två frågor med ett något större internt bortfall än övriga frågor. Frågorna som det omfattar är fråga 18 kring föreställningar om graden av manualbaserat arbete med ett bortfall på 2 % och fråga 21 om föreställningar kring arbetsmarknaden för fältet med ett bortfall på 1,6 %. Orsaken till att vissa har valt eller av annan anledning inte besvarat frågorna med något svarsalternativ kan vara flera, bland annat att frågorna anses svårtolkade eller utan relevans för den svarande, men det kan också bero på enkätens uppbyggnad och struktur. Bortfallet på respektive fråga bör, i förhållande till studiens omfattning, trots allt ses som litet och vi kan inte heller se någon orsak till att tro att det är systematiskt. Till följd av de externa bortfallens storlek och slumpmässighet bör detta inte tillskriva studiens resultat någon påverkan.

4.8 Reflektion kring vår egen position

Vi har hittills diskuterat våra metodologiska överväganden men vill även tillägna några rader kring vår egen position i förhållande till denna studie. Det vi här vill betona är att även om studien är av kvantitativ form så har vi påverkan på denna som inte kan frånses. Det som vi framför allt avser är vår egen förståelse och förkunskaper som vi på olika sätt lyft in och använt oss av i utformningen av enkäten. I insamling och bearbetning av materialet har vi försökt att förhålla oss på ett så objektivt sätt som möjligt. På grund av användningen av en mer kvalitativ diskussion kan vi dock inte frånga påverkan genom vår subjektiva förståelse av materialet men med stöd utifrån ett teoretiskt resonemang hoppas vi kunnat minska denna påverkan.

Vi har i hela processen, såväl utformning och insamling som bearbetning, analys och skrivandet delat på ansvar och arbete och vi hoppas på så vis minskat den subjektiva påverkan genom en fortlöpande kritisk diskussion.

4.9 Etiska överväganden

I en första etisk belysning av vårt ämne har vi som författare inte ansett att forskningsämnet i sig självt utgör någon grund för ett större etiskt dilemma. Vi har lagt fokus på hur vi i tillskansningen och användningen av materialet går tillväga för att följa de etiska krav som

finns uppsatta för samhällsvetenskaplig forskning. I utformandet av vår studie har vi följt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) och inkorporerat de fyra etiska principerna; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, i vår forskning.

I vår första kontakt med deltagarna har vi öppet informerat om undersökningens syfte, upplägg och dess frivillighet i vårt missivbrev som bifogats enkäten men detta har även förtydligats muntligt när vi besökt respektive klass. I missivbrevet har vi även informerat respondenterna om att eventuell användning av svar från öppna frågor kan komma att återges i vår uppsats anonymt. Utifrån samtyckeskravet har inlämnad enkät setts som ett givet samtycke. Enkäterna har fyllts i anonymt och har i efterhand fått enkätnummer vid inmatning i SPSS. Med tanke till vår studies omfattning är det omöjligt för oss att utläsa vem respondenterna är eller vem som har valt att inte delta i studien. Respondenternas svar och identitet kommer inte att röjas för obehöriga enligt kravet på konfidentialitet. Genom att använda vårt material enligt angivet syfte och med varsamhet i analys som diskussion hoppas vi på ett fullgott sätt möta det etiska kravet på försiktighet i nyttjandet.

Inledningsvis var inte vår avsikt att dela upp respondenterna efter studieort, därför fanns inte möjligheten för respondenten att själv svara. I efterhand valde vi dock att göra en inofficiell indelning, för att underlätta vår inmatning i SPSS och för vår bortfallsanalys. En konsekvens av att vi inte informerat respondenterna är att vi därmed inte gett dem möjligheten att frivilligt ta ställning om de vill svara på frågan, därför har vi valt att inte göra någon större analys på materialet utifrån studieort.

Av hänsyn till den stora åldersspridningen på socionomprogrammen kommer vi inte presentera vare sig åldergrupper eller klasser enskilt för att skydda dessa minoritetsgruppers identitet.

5 Resultat

I följande del kommer vi presentera empiriskt material från utvalda delar av enkäten. Inledningsvis kommer vi att redogöra resultaten för basfrågor och samtliga respondenters föreställningar om det sociala arbetets fält riktat mot äldre. Sedan fortsätter vi med att presentera empirin genom att dela upp respondenterna i grupper. Eftersom vi är intresserade av skillnader mellan studenterna gör vi en särskilnad av studenterna utifrån deras svar på

basfråga åtta och nio. I dessa frågor har studenterna tagit ställning till påståendena huruvida de under sin yrkeskarriär som socionom *vill* arbeta med äldre samt om de *tror* att de under sin yrkeskarriär som socionom kommer arbeta inom socialt arbete med äldre. Frågorna har besvarats utifrån hur väl påståendena stämmer; ”inte alls”(1), ”inte särskilt väl”(2), ”ganska väl”(3) och ”helt”(4). Utifrån respondenternas svar på basfråga åtta och nio har vi delat in de i fyra grupper. När vi pratar om studenter som *inte vill* arbeta omfattas de som svarat ”inte alls”(1) eller ”inte särskilt väl”(2) på fråga nio. När vi talar om studenterna som *vill* arbeta med äldre omfattar detta respondenter som har svarat ”ganska väl”(3) och ”helt”(4) på fråga nio. Samma uppdelning görs utifrån fråga åtta som berör huruvida de *tror* eller *inte tror* att de kommer att arbeta. Avslutningsvis kommer vi också presentera empiri kring studenternas intresse för att arbeta inom olika yrken beroende på vilken åldersgrupp dessa riktar sig mot. I följande presentation kommer vi även att skriva ut medelvärden (M) och standardavvikelse (SD) för samtliga resultat.

5.1 Basfrågor

Respondenterna (N=756) omfattar socionomstudenter från Lunds Universitet (n=264) inklusive Campus Helsingborg (n=271) samt Malmö Högskola (n=221) och utgörs av 83 % kvinnor och 16 % män. Åldersspridningen bland de svarande ligger mellan födelseåren 1959 och 1992 med en snittålder på M=25,6 (SD=5,3).

Av samtliga svarande är det strax under hälften (47 %) som uppger att de har någon form av tidigare erfarenhet av arbete eller praktik med äldre mot respektive 53 % utan. Bland kvinnorna har en betydligt större andel någon form av tidigare erfarenhet av arbete eller praktik med äldre. 50 % av kvinnorna uppger någon form av sådan erfarenhet eller praktik medan motsvarande siffra bland männen är 27 %. Den statistiska säkerställda skillnaden mellan kön och tidigare erfarenhet är också mycket stark ($t=4,78$ $p<0,0005$).

Intresset för att arbeta med äldre tycks inte öka längs med utbildningens gång eller skilja sig nämnvärt mellan terminerna då cirka 20 % i respektive termin uppger ett intresse för fältet. Termin två och sju sticker dock ut gällande det skattade intresset för viljan arbeta med äldre, då 26 % respektive 35 % uppgav ett högt eller mycket högt intresse för att arbeta med äldre.

I studenternas skattade intresse för olika åldersgrupper syntes en skillnad till fördel för barn och unga M=3,32 (SD=0,78) samt vuxna M=3,11 (SD=0,66). Intresset för att

arbete med äldre $M=2,08$ ($SD=0,80$) är dock betydligt lägre. Intressant blir siffran framför allt när den ställs i relation till intresset för andra åldersgrupper. Andelen respondenter som uppger ett lågt intresse för gruppen *äldre* utgör hela 72 % medan motsvarande låga intresse för arbete med *barn och unga* är endast 15 % och för åldersgruppen *vuxna* enbart 14 %.

Bland studenterna är intresset för att arbeta med äldre $M=1,93$ ($SD=0,82$) lågt och endast 21 % svarade att de *vill* arbeta med äldre medan 79 % svarade att de *inte vill* arbeta med äldre. Det är dock fler av respondenterna som tror $M=2,17$ ($SD=0,78$) att de kommer att arbeta med äldre. På denna fråga uppgav 32 % av respondenterna att de *tror* att de kommer arbeta medan 68 % svarade att de *inte tror*. Någon påvisad statistisk signifikans mellan kön och om man *tror* sig komma att arbeta med socialt arbete riktat mot äldre ($t=0,17$ $p=0,87$) finns inte. Det samma gäller kön och om man *vill* ($t=0,42$ $p=0,68$) arbeta med äldre.

En uppvisad skillnad finns dock mellan studenters *vilja* att arbeta med äldre och deras tidigare arbetserfarenheter. Bland studenter med erfarenhet av arbete eller praktik mot äldre är *viljan* att arbeta med äldre $M=2,07$ ($SD=0,874$) signifikant högre ($t=4,37$ $p<0,0005$) än *viljan* bland de utan erfarenhet $M=1,81$ ($SD=0,742$). Av andelen studenter med arbetslivserfarenhet svarar 27 % att de *vill* arbeta med äldre medan motsvarande siffra för de utan erfarenhet är 16 %. Samband finns även gällande studenternas tidigare arbetslivserfarenhet och om de *tror* att de under sin yrkeskarriär som socionom kommer att arbeta inom socialt arbete med äldre. Bland de studenterna med arbetslivserfarenhet $M=2,33$ ($SD=0,79$) är det signifikant fler ($t=5,32$ $p<0,0005$) som *tror* att de kommer att arbeta med äldre än det är bland de utan erfarenhet $M=2,02$ ($SD=0,76$). 39 % av respondenterna med arbetslivserfarenhet och 25 % av respondenterna utan arbetslivserfarenhet uppger att de *tror* att de kommer att arbeta inom socialt arbete med äldre.

5.2 Studenters föreställningar

Studenternas skattade föreställningar för det sociala arbetets fält mot äldre redovisas i tabell 1. I denna redovisas samtliga föreställningar som studenterna tagit ställning till i enkäten. Uppsatsens omfattning ger oss dock inte utrymme att lyfta samtliga föreställningar i fortsatt presentation och diskussion.

I tabellen kan man utläsa att av samtliga respondenter har en klar majoritet (75 %) $M=2,97$ ($SD=0,69$) svarat att arbetsmarknaden ser god ut, vilket indikerar på positiva föreställningar gällande arbetsmarknaden. Även föreställningarna kring karriärmöjligheterna

för fältet tycks peka åt ett liknande håll då 65 % $M=2,74$ ($SD=0,75$) av respondenterna uppger positiva föreställningar på frågan om karriärmöjligheterna. Samtidigt som föreställningarna om karriärmöjligheterna är överhängande goda anger en dominerande andel (62 %) att socialt arbete med äldre har låg status i jämförelse med andra arbetsfält.

Tabell 1. Föreställningar om socialt arbete med äldre hos socionomstudenter. $N=756$

Föreställningar	n	Stämmer inte alls (1)	Stämmer inte särskilt väl (2)	Stämmer ganska väl (3)	Stämmer Helt (4)	Mean	Std. Deviation
Karriärmöjligheterna är goda	754	5 %	30 %	50 %	15 %	2,74	0,78
Lönen är tillfredställande	753	17 %	51 %	29 %	3 %	2,17	0,74
Socialt arbete med äldre har lågstatus i jämförelse med andra arbetsfält för socionomer	754	8 %	30 %	46 %	16 %	2,70	0,83
Äldre är en intressant brukargrupp	755	12 %	40 %	36 %	12 %	2,47	0,86
Brukare visar ofta uppskattning	747	1 %	13 %	67 %	19 %	3,05	0,59
Socialt arbete med äldre omfattar huvudsakligen medicinska frågor	752	15 %	57 %	26 %	2 %	2,14	0,68
Socialt arbete med äldre omfattar huvudsakligen sociala frågor	756	2 %	25 %	66 %	7 %	2,79	0,58
Arbetet erbjuder stor möjlighet till personlig utveckling	754	4 %	29 %	52 %	15 %	2,79	0,74
Arbetet är i hög grad manualbaserat	741	11 %	48 %	38 %	3 %	2,32	0,70
Den psykiska arbetsbelastningen är hög	751	2 %	36 %	49 %	13 %	2,72	0,70
Arbetsuppgifterna har stor variationsrikedom	751	8 %	49 %	39 %	4 %	2,40	0,70
Arbetsmarknaden ser god ut för fältet	744	2 %	21 %	59 %	18 %	2,92	0,69

Studenternas skattade föreställningar angående lönen på fältet ger vid handen en uppfattning om en otillfredsställande lönenivå, då endast 32 % $M=2,17$ ($SD=0,76$) svarat att lönenivån är tillfredställande. Fältet tycks dock i respondenternas ögon kunna erbjuda jobb med relativt goda möjligheter till personlig utveckling. Av respondenterna anger sammanlagt 67 % $M=2,79$ ($SD=0,74$) att arbetet erbjuder goda möjligheter till personlig utveckling. Att samma arbete erbjuder stor variationsrikedom är det färre som stämmer in på. Angående föreställningarna kring arbetets variationsrikedom svarar endast 43 % $M=2,40$ ($SD=0,70$) att påståendet om ett arbete rikt på variation stämde överrens med deras syn på fältet.

Flertalet av studenterna (62 %) $M=2,72$ ($SD=0,70$) tycks ha en stark föreställning om att arbetet inom fältet mot äldre innebär en ganska hög eller hög psykisk arbetsbelastning. En klar majoritet (86 %) $M=3,05$ ($SD=0,59$) av studenterna svarar också att de tycker att äldre som brukargrupp ofta visar uppskattning. Däremot svarar mer än hälften (52 %) $M=2,47$ ($SD=0,86$) av studenterna att de inte instämmer på påståendet om att äldre är en intressant brukargrupp.

5.2.1 Skillnader mellan studenters föreställningar

Även i denna presentation utgår vi i från respondenternas svar på enkätfråga nio, där de tagit ställning till om de under sin yrkeskarriär som socionom vill arbeta med äldre. De skillnader och likheter i föreställningar mellan de som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta med äldre kommer här att presenteras i tabell 2. I denna tabell redovisas enbart de föreställningar som vi valt att lyfta i text och diskussion.

En statistiskt säkerställd skillnad mellan de som *vill* och de som *inte vill* arbeta med äldre finns i samtliga föreställningar förutom påståendet om huruvida den psykiska arbetsbelastningen är hög och om arbetsmarknaden ser god ut för fältet. I de sistnämnda påståendena har således inga sådana samband påvisats.

Två frågor som utmärker sig med en markant skillnad mellan respondenterna som *vill* och respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre är gällande deras föreställningar av äldre som brukargrupp och arbetsuppgifternas variationsrikedom. Bland respondenterna som *vill* arbeta med äldre uppger 83 % $M=3,09$ ($SD=0,71$) att äldre är en intressant brukargrupp medan endast 39 % av studenterna som *inte vill* arbeta med äldre $M= 2,30$ ($SD=0,82$) svarar att äldre är en intressant brukargrupp.

Tabell 2. Föreställningar om socialt arbete med äldre hos socionomstudenter. $N=756$

Föreställningar	n	Stämmer inte alls (1)	Stämmer inte särskilt väl (2)	Stämmer ganska väl (3)	Stämmer Helt (4)	Mean	Std. Deviation	t-test for Equality of Means
Karriärmöjligheterna är goda								
Vill inte arbeta med äldre	593	6 %	31 %	49 %	14 %	2,77	0,78	$t=2,82$
Vill arbeta med äldre	157	2 %	26 %	52 %	20 %	2,90	0,72	$p=0,005$
Lönen är tillfredställande								
Vill inte arbeta med äldre	594	19 %	52 %	26 %	3 %	2,12	0,73	$t=3,83$
Vill arbeta med äldre	156	9 %	49 %	37 %	5 %	2,37	0,71	$p<0,0005$
Socialt arbete med äldre har lågstatus i jämförelse med andra arbetsfält för socionomer								
Vill inte arbeta med äldre	595	7 %	29 %	47 %	17 %	2,74	0,83	$t=2,45$
Vill arbeta med äldre	155	11 %	34 %	44 %	11 %	2,55	0,83	$p=0,015$
Äldre är en intressant brukargrupp								
Vill inte arbeta med äldre	594	15 %	46 %	31 %	8 %	2,30	0,82	$t=10,96$
Vill arbeta med äldre	157	2 %	15 %	55 %	28 %	3,09	0,71	$p<0,0005$
Brukare visar ofta uppskattning								
Vill inte arbeta med äldre	589	1 %	14 %	70 %	15 %	3,00	0,57	$t=4,52$
Vill arbeta med äldre	154	0 %	10 %	56 %	34 %	3,24	0,62	$p<0,0005$
Arbetet erbjuder stor möjlighet till personlig utveckling								
Vill inte arbeta med äldre	593	4 %	33 %	51 %	12 %	2,72	0,73	$t=5,25$
Vill arbeta med äldre	157	2 %	17 %	55 %	26 %	3,06	0,71	$p<0,0005$
Den psykiska arbetsbelastningen är hög								
Vill inte arbeta med äldre	592	2 %	38 %	47 %	13 %	2,72	0,71	$t=0,08$
Vill arbeta med äldre	155	3 %	32 %	56 %	9 %	2,72	0,66	$p<0,94$
Arbetsuppgifterna har stor variationsrikedom								
Vill inte arbeta med äldre	592	10 %	52 %	35 %	3 %	2,31	0,68	$t=6,49$
Vill arbeta med äldre	155	2 %	35 %	52 %	11 %	2,71	0,69	$p<0,0005$
Arbetsmarknaden ser god ut för fältet								
Vill inte arbeta med äldre	586	2 %	22 %	59 %	17 %	2,90	0,69	$t=1,22$
Vill arbeta med äldre	154	2 %	19 %	58 %	21 %	2,98	0,69	$p=0,22$

Vill inte arbeta med äldre= omfattar respondenter som svarat "stämmer inte alls"(1) eller "Stämmer inte särskilt väl"(2) på fråga 9.
Vill arbeta med äldre= omfattar de respondenter som svarat "stämmer ganska väl" (3) och "stämmer helt"(4) på fråga 9

Gällande respondenternas svar på frågan om arbetsuppgifternas variationsrikedom går åsikterna även här isär mellan de som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta med äldre. Av respondenterna som *vill* arbeta med äldre svarar 63 % $M=2,71$ ($SD=0,69$) att arbetet erbjuder stor variationsrikedom medan det bland studenterna som *inte vill* arbeta med äldre är endast 38 % $M=2,31$ ($SD=0,68$) som uppger liknande svar. En signifikant skillnad finns således mellan studenterna som *vill* och studenterna som *inte vill* arbeta med äldre och deras föreställningar om äldre som en intressant brukargrupp ($t=10,96$ $p<0,0005$) och arbetsuppgifternas variationsrikedom ($t=6,49$ $p<0,0005$).

Det tycks råda en relativ enighet mellan de respondenter som *vill* och *inte vill* arbeta med äldre gällande påståendet om att brukarna ofta visar uppskattning. 90 % $M=3,24$ ($SD=0,62$) av respondenterna som *vill* arbeta med äldre och 85 % $M=3,0$ ($SD=0,57$) av respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre anser att brukarna ofta visar uppskattning. Trots detta finns det en signifikant skillnad mellan de som *vill* och *inte vill* arbeta i frågan om brukarnas visade uppskattning ($t=4,52$ $p<0,0005$). En positiv syn gällande arbetets möjlighet till personlig utveckling tycks också vara gemensam för båda grupperna. Bland respondenterna uppger 81 % av de som *vill* arbeta med äldre $M=3,06$ ($SD=0,71$) och 63 % av de som *inte vill* arbeta med äldre $M=2,72$ ($SD=0,73$) att påståendet stämmer ($t=5,24$ $p<0,0005$).

En majoritet i båda grupper anser att socialt arbete med äldre har låg status i jämförelse med andra arbetsfält för socionomer och att lönen inte är tillfredsställande. Av respondenterna som *vill* arbeta med äldre instämmer 55 % $M=2,55$ ($SD=0,83$) och bland respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre instämmer 64 % $M=2,74$ ($SD=0,83$) på påståendet om arbetets låga status i jämförelse med andra fält ($t=2,45$ $p=0,015$). En relativ enighet tycks också råda gällande hur lönen på fältet kan anses som tillfredställande då en majoritet i båda grupperna svarar att påståendet stämmer dåligt med deras föreställningar. Endast 29 % $M=2,12$ ($SD=0,74$) av respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre och 42 % $M=2,37$ ($SD=0,71$) av respondenterna som *vill* arbeta med äldre anser att lönen är tillfredsställande. Även om en liten andel i båda grupper ser lönen som tillfredsställande finns det en signifikant skillnad mellan de som *vill* och de som *inte vill* arbeta med äldre ($t=3,83$ $p<0,0005$) gällande deras syn på lönen.

Respondenternas föreställningar om att fältet socialt arbete med äldre erbjuder goda karriärmöjligheter är övervägande positiva för såväl de som *vill* arbeta med äldre som för de som *inte vill*. 72 % $M=2,90$ ($SD=0,73$) av respondenterna som *vill* arbeta med äldre och

63 % $M=2,70$ ($SD=0,78$) bland de som *inte vill* arbeta med äldre anser att goda karriärmöjligheter erbjuds. Dock tycks fler respondenter bland de som *vill* arbeta än bland de som *inte vill* arbeta bära positiva föreställningar gällande detta då skillnaden mellan grupperna är signifikant ($t=2,82$ $p=0,005$). För respondenterna som anger att de *inte vill* arbeta med äldre finns det dock inget signifikant samband mellan deras syn på fältets karriärmöjligheter och huruvida de tror $M=2,80$ ($SD=0,76$) eller *inte tror* $M=2,68$ ($SD=0,78$) att de kommer att arbeta inom fältet ($t=1,32$ $p=0,18$).

Två frågor utmärker sig på så vis att någon signifikant skillnad inte påvisas mellan respondenterna som *vill* arbeta med äldre och de som *inte vill* arbeta med äldre. Frågorna omfattar föreställningarna kring arbetsmarknaden och föreställningarna om den psykiska arbetsbelastningen på fältet. Bland respondenterna som *vill* arbeta med äldre anser 77 % $M=2,98$ ($SD=0,69$) att arbetsmarknaden som god ($t=1,22$ $p=0,22$) och bland de som *inte vill* arbeta anser 75 % $M=2,90$ ($SD=0,69$) att arbetsmarknaden för socialt arbete med äldre ser god ut. Studenterna som *inte vill* arbeta med äldre uppvisar dock inget signifikant samband gällande hur de ser på arbetsmarknaden och de tror $M=2,99$ ($SD=0,68$) eller *inte tror* $M=2,89$ ($SD=0,68$) att de kommer att arbeta med äldre ($t=1,33$ $p=0,18$). En stor andel av studenterna i samtliga grupper tycks anse att den psykiska arbetsbelastningen är hög då 64 % $M=2,72$ ($SD=0,66$) av respondenterna som *vill* och 60 % $M=2,72$ ($SD=0,71$) av respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre, delar en uppfattning om att socialt arbete med äldre innebär en hög psykisk arbetsbelastning ($t=0,08$ $p=0,94$).

5.3 Studenters intresse för yrken beroende på brukargrupp

Respondenterna tillfrågades att skatta sitt intresse för att arbeta med tre, av oss, utvalda yrken (kurator, enhetschef och biståndshandläggare) riktade mot respektive tre brukargrupper. Intresset skattades mellan ”Mycket lågt” (1) och ”Mycket högt” (4). Vi har gjort en indelning av ”Mycket lågt” (1) och ”Lågt” (2) till *inte intresserade* och ”Högt” (3) och ”Mycket högt” (4) till *intresserade*. Det är denna indelning vi utgår ifrån och avser i presentationen av resultaten.

Intresset för yrket kurator är den yrkeskategori som skattats högst av respondenterna. Skolkurator (72 %) och sjukhuskurator (64 %) är de två yrkena som flest studenterna uppger sig vara intresserade av. De yrken som riktar sig mot äldre är de yrken

som studenterna genomgående är minst intresserade av. Äldrekurator (32 %) är det yrke riktat mot äldre som studenterna intresserar sig mest för.

Tabell 3. Intresset för att arbeta inom yrken riktade mot olika åldersgrupper/områden hos socionomstudenter. N=756

Yrke	N	Mycket lågt intresse (1)	Lågt intresse (2)	Högt intresse (3)	Mycket högt intresse (4)	M	Std. Deviation
Kurator:							
Skola	753	8 %	20 %	40 %	32 %	2,95	,924
Sjukvård	752	9 %	27 %	42 %	22 %	2,77	,894
Äldre	752	21 %	47 %	24 %	8 %	2,18	,851
Enhetschef:							
Socialtjänst	753	14 %	28 %	37 %	21 %	2,65	,962
Funktionshinder LSS	753	22 %	41 %	25 %	12 %	2,27	,941
Äldreomsorg	752	26 %	47 %	19 %	8 %	2,10	,880
Biståndshandläggare:							
Socialtjänst	751	17 %	35 %	35 %	13 %	2,44	,920
Funktionshinder LSS	753	23 %	42 %	26 %	9 %	2,20	,894
Äldre	753	28 %	48 %	18 %	6 %	2,02	,827

Många studenter tycks ha ett milt intresse för yrket som enhetschef. Enhetschef inom socialtjänsten (58 %) är den post inom kategorin enhetschef, som studenterna tycks ha högst intresse för. Överlag tycks studenterna ha ett svalt intresse för yrket biståndshandläggare men även här är det biståndshandläggare inom socialtjänsten (48 %) som tycks intressera flest.

5.3.1 Skillnader i intressen för yrken mellan studenter

Skolkurator är det yrket som respondenterna skattar högst, oavsett om de *vill* eller *inte vill* arbeta med äldre. 74 % M=2,98 (SD=0,90) av respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre och 64 % M=2,83 (SD=0,99) av de som *vill* arbeta med äldre uppger ett högt intresse för att arbeta som skolkurator ($t=1,76$ $p=0,078$). När det gäller båda grupperns intresse för att arbeta som sjukhuskurator råder det även här en enighet. Bland de som *inte vill* arbeta med äldre har 64 % M=2,77 (SD=0,89) ett högt intresse för att arbeta som sjukhuskurator motsvarande siffra för de som *vill* arbeta med äldre är 64 % M=2,78 (SD=0,92) ($t=0,11$ $p=0,913$). Däremot finns det en stor skillnad mellan respondenterna som *vill* och respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre i deras skattade intresse för att arbeta som äldrekurator. Bland de som *inte vill* arbeta med äldre uppger majoriteten, hela 79 % M= 2,00 (SD=0,72) ett lågt intresse för yrket medan endast 29 % M=2,87 (SD=0,88) av respondenterna som *vill* arbeta med äldre uppger att de har ett lågt intresse för yrket äldrekurator ($t=12,58$ $p<0,0005$).

Tidigare konstaterades att studenternas intresse för yrket enhetschef tycks som milt och detta gäller även vid uppdelning av vad de som *vill* och *inte vill* arbeta med äldre anser om yrket. Det skattade intresset för yrket enhetschef inom socialtjänsten såg liknande ut inom båda grupperna. Bland de som *inte vill* arbeta med äldre uppger 58 % M=2,65

(SD=0,95) ett högt intresse för att arbeta som enhetschef inom socialtjänsten. Lika så uppger 57 % M=2,61 (SD=1,02) av de som *vill* arbeta med äldre ett högt intresse för att arbeta som enhetschef inom socialtjänsten ($t=0,52$ $p=0,602$). Respondenternas skattade intresse för arbetet som enhetschef inom LSS uppvisar däremot på en signifikant skillnad ($t=4,70$ $p<0,0005$) mellan gruppernas intressen. 67 % M=2,19 (SD=0,91) bland de som *inte vill* arbeta med äldre anger ett lågt intresse för att arbeta som enhetschef inom LSS mot 46 % M=2,58 (SD=1,0) bland de som *vill* arbeta med äldre. Även respondenternas skattade intresse för enhetschef inom äldreomsorg uppvisar en signifikant skillnad ($t=12,45$ $p<0,0005$) mellan de som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta med äldre. Hela 83 % M=1,91 (SD=0,76) av de som *inte vill* arbeta med äldre uttrycker ett lågt intresse för yrket, medan motsvarande siffra bland de som vill arbeta med äldre är endast 34 % M=2,81 (SD=0,94).

Tabell 4. Socionomstudenters intresse att arbeta inom yrken riktade mot olika åldersgrupper/områden. N=756

Yrke / inriktning åldersgrupp	n	Mycket lågt intresse (1)	Lågt intresse (2)	Högt intresse (3)	Mycket högt intresse (4)	M	Std. Deviation	t-test for Equality of Means
Kurator/Skola								
Vill inte jobba med äldre	593	8 %	18 %	42 %	32 %	2,98	0,90	$t=1,76$
Vill jobba med äldre	156	11 %	25 %	33 %	31 %	2,83	0,99	$p=0,078$
Kurator/Sjukvård								
Vill inte jobba med äldre	592	9 %	27 %	43 %	21 %	2,77	0,89	$t=0,11$
Vill jobba med äldre	156	9 %	27 %	40 %	24 %	2,78	0,92	$p=0,913$
Kurator/Äldre								
Vill inte jobba med äldre	592	25 %	54 %	18 %	3 %	2,00	0,72	$t=12,58$
Vill jobba med äldre	156	8 %	21 %	47 %	24 %	2,87	0,88	$p<0,0005$
Enhetschef/Socialtjänst								
Vill inte jobba med äldre	593	13 %	29 %	37 %	21 %	2,65	0,95	$t=0,58$
Vill jobba med äldre	156	18 %	25 %	35 %	22 %	2,61	1,02	$p=0,602$
Enhetschef/Funktionshinder LSS								
Vill inte jobba med äldre	593	24 %	43 %	23 %	10 %	2,19	0,91	$t=4,70$
Vill jobba med äldre	156	17 %	29 %	34 %	20 %	2,58	1,0	$p<0,0005$
Enhetschef/Äldreomsorg								
Vill inte jobba med äldre	592	30 %	53 %	13 %	4 %	1,91	0,76	$t=12,45$
Vill jobba med äldre	156	11 %	23 %	40 %	26 %	2,81	0,94	$p<0,0005$
Biståndshandläggare/Socialtjänst								
Vill inte jobba med äldre	591	17 %	37 %	33 %	13 %	2,41	0,92	$t=1,74$
Vill jobba med äldre	156	15 %	29 %	41 %	15 %	2,55	0,93	$p=0,083$
Biståndshandläggare/Funktionshinder LSS								
Vill inte jobba med äldre	593	26 %	45 %	22 %	7 %	2,11	0,87	$t=5,33$
Vill jobba med äldre	156	16 %	29 %	40 %	15 %	2,53	0,93	$p<0,0005$
Biståndshandläggare/Äldre								
Vill inte jobba med äldre	593	32 %	54 %	12 %	2 %	1,85	0,71	$t=12,14$
Vill jobba med äldre	156	12 %	26 %	44 %	18 %	2,67	0,91	$p<0,0005$

Vill inte arbeta med äldre= omfattar respondenter som svarat "stämmer inte alls"(1) eller "Stämmer inte särskilt väl"(2) på fråga 9.

Vill arbeta med äldre= omfattar de respondenter som svarat "stämmer ganska väl"(3) och "stämmer helt"(4) på fråga 9

Intresset för yrket biståndshandläggare inom socialtjänsten är genomgående lågt och skiljer sig inte nämnvärt mellan grupperna ($t=1,74$ $p=0,083$). Bland respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre uppger 54 % M=2,41 (SD=0,92) ett lågt intresse för att arbeta som biståndshandläggare inom socialtjänsten och motsvarande intresse bland de som *vill* arbeta med äldre är 44 % M=2,55 (SD=0,93). Dock skiljer sig det skattade intresset för yrket

biståndshandläggare mot LSS mellan de som *vill* och de som *inte vill* arbeta med äldre ($t=5,33$ $p<0,0005$). 71 % $M=2,11$ ($SD=0,87$) av de som *inte vill* arbeta med äldre uppger att de har ett lågt intresse för att arbeta som biståndshandläggare mot LSS medan endast 45 % $M=2,53$ ($SD=0,93$) av de som *vill* arbeta med äldre uppger ett lågt intresse för yrket. Skillnaden i skattat intresse för yrket biståndshandläggare mot äldre är signifikant mellan de som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta med äldre ($t=12,14$ $p<0,0005$). 86 % $M=1,85$ ($SD=0,71$) av de som *inte vill* arbeta med äldre mot 38 % $M=2,67$ ($SD=0,91$) av de som *vill* arbeta med äldre uppger ett lågt intresse för att arbeta som biståndshandläggare mot äldre

6 Diskussion

I följande avsnitt diskuterar vi den presenterade empirin från utvalda delar av enkäten. Diskussionen kommer till stor del att fokusera skillnader mellan studenterna och dess möjliga betydelse för intresset att arbeta med äldre. Uppdelningen följer av studenternas svar på basfråga åtta och nio, där de tagit ställning till påståendena huruvida de *vill* samt *tror* att de under sin yrkeskarriär som socionom kommer arbeta inom socialt arbete med äldre. Grupperna här omfattar samma som uppdelningen av grupperna *vill* och *tror* i resultatdelen. Som teoretiskt stöd för vår diskussion kommer vi att luta oss mot ålderism belyst utifrån olika perspektiv.

6.1 Socialt arbete med äldre

Mindre än 1/3 (32 %) av respondenterna uppger att de *tror* att de kommer att arbeta inom fältet mot äldre någon gång under sin yrkesverksamma tid som socionom, men endast 1/5 (21 %) uppger att de *vill* arbeta på fältet. När studenterna ombads att ange sitt intresse för att arbeta med åldersgrupperna barn och unga, vuxna samt äldre angav 28 % ett högt, eller mycket högt intresse för att arbeta med äldre. Huruvida antalet studenterna som vill eller är intresserade av ett arbete med äldre skall anses som många eller få i förhållande till arbetstillfällen kan diskuteras, men ställer man intresset för att arbeta med äldre mot intresset för arbete med övriga åldersgrupper framstår det utan tvekan som lågt. För övriga två åldersgrupper är intresset betydande högre då 85 % anger ett motsvarande intresse för åldersgruppen barn och unga och 86 % för vuxna. Studenternas genomgående låga intresse gentemot ett kommande arbete med äldre kan förstås som ett uttryck för deras, liksom

samhällets i övrigt, genomgripande negativa attityder gentemot äldre. I likhet med Csikai och Belangers (2002) studie, där det gerontologiska fältet utgjorde det område som socionomerna uppgav lägst intresse för, var arbeten riktade mot äldre brukare också i vår studie de arbeten, oavsett yrkeskategori, som var av lägst intresse för studenterna. Detta pekar på ett samband mellan studenternas inställning till arbetsfältet och brukargruppen. Kategoriserade attityder gentemot brukarna på grund av deras ålder skulle kunna vara en förklarlig orsak. Vad som utgör vad i de kategoriserade attityderna mot gruppen äldre är inte helt lätt att utskilja. Oviljan som finns bland studenternas att arbeta med äldre kan likt väl grunda sig på en affektion som en kognition. Oavsett vart denna ovilja främst ligger; i känslor, tankar eller både och så tycks brukarens ålder vara en faktor som triggar dessa.

6.1.1 Tidigare erfarenhet och kön

I diskussioner om intresset att arbeta med äldre nämns ofta samband med kön och tidigare erfarenhet, vilka har såväl påvisats som avvisats i andra liknande studier. Snyder et al. (2008) har pekat på att tidigare erfarenhet inte har någon påverkan på studenters intresse. Vår empiri gör dock gällande, liksom tidigare forskning av Litwin (1994) samt Curl et al. (2005) att *viljan* att arbeta med äldre är signifikant högre bland studenter med erfarenhet än den är bland dem utan. Även om skillnaden i vår studie är statistiskt säkerställd mellan de med erfarenhet och de utan är den inte så omfattande att den som enskild variabel kan förklaras som avgörande för studenternas vilja att arbeta med äldre. Samband, som detta mellan tidigare erfarenhet och viljan att arbeta, har också begränsningar då det inte svarar på om erfarenheten i sig har positiv påverkan på intresset eller om det är viljan att arbeta med äldre som fått studenterna att söka sig till arbete mot denna grupp.

6.2 Blandade föreställningar

Ålderism omfattar, med likheter till attitydbegreppet, blandade positiva och negativa föreställningar riktade mot äldre som samvarierar genom en mångfald variabler (Andersson 2008; Cuddy & Fiske 2002; Palmore 1990). I vår empiri syns denna blandning där studenternas syn på arbetsmarknaden, karriärmöjligheterna, chansen till personlig utveckling samt visad uppskattning från brukarna kan ses som positiva sådana. Genomgående mer negativa föreställningar har studenterna gällande lönenivån, den psykiska arbetsbelastningen samt arbetets status. Utifrån empirin kan man vidare utläsa att de studenterna som *vill* arbeta

med äldre har generellt mer positiva föreställningar på samtliga frågor jämfört med studenterna som *inte vill* arbeta med äldre.

Vilka föreställningar som faktiskt kan anses som uttryck för positiv respektive negativ ålderism är dock inte helt lätt att särskilja. Med det genomgående låga intresset för socialt arbete med äldre kan man urskilja en rad fördomar och stereotyper kring både äldre och socialt arbete med äldre. Dessa kan, tillsammans eller var för sig, förstås som både förstärkande och försvagande för ett vidare intresse för fältet.

6.2.1 Lön, psykisk arbetsbelastning och status

Att tillskriva samtliga negativa föreställningar bland studenterna hög vikt för deras svaga intresse för socialt arbete med äldre kan möjligen ses som lockande, men en sådan förklaring är förbundet med en rad svårigheter, speciellt då de tydligaste negativa föreställningarna bland studenterna är deras uppfattningar om en hög psykisk arbetsbelastning och en otillfredsställande lönenivå.

Sammanlagt svarar 68 % av studenterna att de helt eller delvis bär föreställningar om en otillfredsställande lönenivå men markant fler är positiva bland de studenter som *vill* arbeta med äldre gällande denna fråga. Bland de som *vill* arbeta med äldre uppger 13 procentenheter fler positiva föreställningar än bland de som *inte vill* arbeta. Att en stor del av studenterna bär föreställningar om en otillfredsställande lönenivå är möjligen inte anmärkningsvärt då socialt arbete generellt inte är ett högvärlönat arbetsfält. Det är därför också svårt att veta om föreställningarna grundar sig på affekter eller kognition kopplade till arbetet med äldre eller socialt arbete över lag. Vilka yrken respektive respondenter har i åtanke när de besvarat frågan har vi ingen vetskap om med det är högst troligt att denna utgångspunkt kan ha påverkan på hur man ser på lönenivån. Liknande tendens som med föreställningarna kring lönenivån kan man se i studenterna syn på arbetets nivå av psykisk belastning där 61 % instämmer delvis eller helt gällande en hög psykisk arbetsbelastning. På denna fråga skiljer sig inte grupperna nämnvärt och det är också tänkbart att en liknande fråga riktad mot andra fält inom socialt arbete skulle komma att omfatta liknande föreställningar.

Genomgående negativa föreställningar har studenterna också angående arbetsfältets status i jämförelse med andra fält. Vad studenterna innefattar i begreppet *status* kan vi inte säkert veta men begreppet och frågan skiljer sig på så vis från flera av de andra frågorna då det förutsätter en jämförelse med andra arbetsfält. Vad det är som påverkar ett arbetsfältets status har självfallet många dimensioner. Uppfattningar om fältets låga status

återfinns bland såväl studenter som *vill* och studenter som *inte vill* arbeta med äldre vilket försvårar användandet av statusbegreppet som enskild förklaring till arbetsfältets svårighet att attrahera studenter. Möjligen bör fältets status, snarare än som påverkande variabel, ses som ett mätinstrument för fältets förmåga att locka intressenter. En följd av negativa fördomar och stereotyper, som dessutom ofta står utan saklig grund är att de lätt kan internaliseras och formas till vedertagna vanor som enligt Butler (1980) kan bidra till att de negativa stereotyperna vidmakthålls. Huruvida intresset för fältet påverkas av statusen eller statusen av intresset är svårt att utreda då förväntningar och utföranden ofta har en ömsesidig påverkan.

6.2.2 Arbetsmarknad, karriär och personlig utveckling

Det genomgripande låga intresset för ett framtida arbete på fältet i jämförelse med andra fält är inget som förvånar oss och det är också högst troligt att liknande medvetenhet finns även bland socionomstudenterna själva. I tabell 1 kan man utläsa att studenterna har en genomgående positiv syn gällande arbetsmarknaden på fältet och en möjlig förklaring till detta skulle kunna vara just studenternas medvetenhet om fältets svårighet att attrahera socionomstudenter. Intressant att belysa är de samband och tänkbara följder som en stor medvetenhet kring fältets svårighet att attrahera studenter för äldrefrågor kan få.

Av samtliga respondenter är det 32 % som uppger att de *tror* de kommer arbeta inom fältet men av dem är det samtidigt 1/3 som anger att de *inte vill* arbeta inom fältet. Förvånansvärt många tycks följaktligen tro att de någon gång under sin yrkesverksamma tid som socionom kommer att arbeta med äldre brukare trots att det inte är något som de själva uppger att de vill och det blir då intressant att fråga sig varför det är så. En förklaringsansats till att det är fler studenter som *tror* att de kommer att arbeta med äldre än det är studenter som *vill* kan vara deras föreställningar om en god tillgång av jobb på fältet. Empirin visar även på uppfattningar bland studenterna om goda karriärmöjligheter på fältet vilket också skulle kunna vara en orsak till att fler *tror* att de kommer att söka sig dit trots att de *inte vill* arbeta med äldre. Goda uppfattningar om fältets karriärmöjligheter har också i tidigare studier visat samband med socialarbetarstudenters intresse för arbete med äldre (Anderson & Wiscott 2003). Bland studenterna som *inte vill* arbeta med äldre har tilltron till arbetsmarknaden och karriärmöjligheterna visserligen inte visat sig signifikant högre hos de studenter som uppger att de *tror* att de kommer att arbeta jämfört med studenter som *inte tror* att de kommer att arbeta på fältet. Goda föreställningar om fältets arbetsmarknad och karriärmöjligheter tycks därav inte utgöra en motiverande faktor bland de studenterna som *inte vill* arbeta med äldre.

En motiverande faktor som tidigare pekats ut för att skapa vilja och intresse för arbete med äldre har varit studenternas förmåga att se möjligheter på fältet (Carpenter 1996). Vår empiri visar på generellt positiva föreställningar bland studenterna gällande fältets arbetsmarknad och karriärmöjligheter. I tabell 2 kan man dock utläsa att det i större utsträckning finns föreställningar om goda karriärmöjligheter hos de studenter som angett att de *vill* arbeta med äldre än det finns hos de som *inte vill* arbeta på fältet. Även en positiv syn på åldrandet har i tidigare studie visat samband med mer varierade karriärinflenser (Anderson & Wiscott 2003). Vår studie pekar på liknande samband då synen på äldre är mer positiv bland de studenter som *vill* arbeta med äldre men också att deras intressen gentemot olika yrken tycks vara mer varierade. Tabell 4 visar att spridningen av studenternas intresse gentemot olika yrken och åldrar är markant mellan studenterna som *vill* och studenter som *inte vill* arbeta med äldre. Skillnaden i studenternas syn på karriärmöjligheter kan vidare tala för att studenterna som *vill* arbeta med äldre har en större medvetenhet eller förmåga att se möjligheterna på fältet vilka kan verka som motiverande faktorer. Samma tabell visar vidare att enhetschef är det yrke, efter kurator, riktat mot äldre som flest studenter bland de som *vill* arbeta med äldre angav ett högt intresse för. Möjligen kan denna vilja och medvetenhet att arbeta med ledarskap vara en motiverande faktor för att söka sig till fältet. Skillnader i synen på karriärmöjligheter mellan studenterna som *vill* och studenterna som *inte vill* arbeta på fälten är också statistiskt säkerställd vilket talar för ett samband likt det i Anderson och Wiscotts (*ibid.*) studie. Något liknande statistiskt säkerställt samband gällande synen på arbetsmarknaden har dock inte påvisats i vår studie.

Viktigt att påpeka är att en majoritet av studenterna som *inte vill* arbeta på fältet uppger positiva föreställningar kring arbetsfältets möjligheter till såväl arbete som karriär och möjligen bör inte dessa föreställningar enbart förstås som positiva. Som Palmore (1990) beskriver kan vissa positiva föreställningar grunda sig på nedvärderande föreställningar och bör därför snarare ses som pseudopositiva. Studenternas föreställningar om goda förutsättningar till arbete kan ha sin grund i flera negativa fördomar och stereotypa uppfattningar och attityder mot äldre och arbetsfältet då upplevelserna av en god arbetsmarknad inte per automatik säger att dessa jobb är attraktiva och eftertraktade. Föreställningar om ett arbetsfält med låg status och svårigheter att locka intressenter kan vara en orsak till att studenterna föreställer sig goda möjligheter till arbete inom socialt arbete med äldre utan att lockas dit. Pseudopositiva föreställningar kring arbetsmarknaden på fältet kan

därav också kunna vara en förklaringsansats till att vår studie inte uppvisar något samband mellan en positiv syn på fältets arbetsmarknad och viljan att arbeta med äldre.

Positiva föreställningar att ta fasta på i vår studie är studenternas tilltro till är arbetets utrymme för personlig utveckling. Trots ett lågt intresse för fältet uppger en stor del (67 %) av studenterna i vår studie att socialt arbetet med äldre ger goda möjligheter till detta. Föreställningar om ett arbete som möjliggör personlig utveckling är dock signifikant vanligare bland studenter som *vill* arbeta med äldre (81 %) jämfört med de som *inte vill* arbeta med äldre (64 %). Förmågan att se möjligheterna på fältet har som vi tidigare nämnt pekats ut av andra forskare som en motiverande faktor för att få studenter att vilja arbeta med äldre (Carpenter 1996). Möjligen kan arbetets chanser till personlig utveckling, precis som karriärmöjligheter, ses som sådana då positiva föreställningar kring dessa är betydligt vanligare bland studenterna som *vill* arbeta med äldre. Vad det är i ett arbete som skapar möjligheter till personlig utveckling kan vara högs individuellt. Att studenterna som *vill* arbeta med äldre uppfattar möjligheterna till personlig utveckling som goda kan hänga samman med deras positiva föreställningar gällande äldre som brukargrupp och arbetets variationsrikedom. Som vi kommer att beskriva längre fram kan dessa föreställningar förstås som uttryck för positiva kategoriseringar och stereotyper av äldre som brukare och arbetet med äldre. Men hur kan man då förklara att en majoritet av studenterna som *inte vill* arbeta med äldre också har positiva föreställningar gällande möjligheterna till personlig utveckling inom fältet som de, i motsats till studenterna som *vill* arbeta med äldre, anser saknar variationsrikedom och intressanta brukare?

Inga av de tidigare presenterade frågorna kräver något ställningstagande eller jämförelse mot något annat fält och vi kan därför inte säga att möjligheterna till personlig utveckling eller karriär uppfattas som högre inom socialt arbete med äldre än de gör för andra fält. Vidare är det troligt att tänka sig att socialt arbete med människor över lag uppfattas som utvecklande och inte bör anses så starkt kopplat till brukargruppen. Det är också rimligt att tänka sig att flera studenter skulle kunna argumentera för att ett arbete kan vara utvecklande även om ens föreställningar och intresse för brukarna skulle vara av främst negativt slag. Att säga att socialt arbete med äldre inte är vidare intressant men att man utvecklas även av det mindre roande skulle kunna förstås som uttryck för det som Butler (1980) benämner som välvillig ålderism alternativt uttryck för det som Palmore (1990) definierar som pseudopositiva attityder. Därav blir det också svårt att säga huruvida studenternas positiva

föreställningar kring arbetets möjligheter till personlig utveckling skall förstås som enbart positiva, negativa eller en blandning där av.

6.3 Skillnader mellan studenterna

För att skapa en förståelse kring studenternas föreställningar av socialt arbete med äldre samt försöka förstå betydelsen av dessa har vi valt att fokusera de två föreställningar där studenterna som *vill* och studenterna som *inte vill* arbeta med äldre skiljer sig mest åt.

6.3.1 Brukargrupp och variationsrikedom

En gemensam variabel för en stor del av forskningen kring intresset för socialt arbete med äldre är fokuseringen på olika uttryck av attityder. Som vi tidigare nämnt är kopplingen inte främmande och samband mellan studenters attityder mot äldre och deras intresse att arbeta med äldre har funnits av bland annat Anderson och Wiscott (2003). En av de frågor som i vår studie berör studenternas attityder gentemot de äldre som grupp är frågan om huruvida studenterna uppfattar äldre som en intressant brukargrupp. Denna fråga är också en av de två frågorna där svaren mellan studenter som *vill* arbeta med äldre och studenter som *inte vill* arbeta med äldre skiljde sig mest åt och resultatet i vår studie visade, liksom Anderson och Wiscotts studie, att positiva föreställningar om äldre som brukargrupp var signifikant vanligare bland de studenterna som *vill* arbeta med äldre än hos de som *inte vill*. Bland respondenterna som *inte vill* arbeta med äldre uppgav endast 39 % att de uppfattade äldre som en delvis eller mycket intressant brukargrupp medan motsvarande siffra för de som *vill* arbeta med äldre var 83 %. En urskiljbar och relaterad aspekt av problemet ålderism är enligt Butler (1980) fördomsfulla attityder och den, i vår empiri, dominerande negativa synen på äldre som brukargrupp bland studenterna som *inte vill* arbeta med äldre kan tolkas som ett sådant uttryck. Fördomsfulla attityder omfattas dock av såväl fördomar som stereotyper och att särskilja eller avgöra vad som utgör vad är inte helt enkelt.

Att en stor majoritet av socionomstudenterna uppfattar äldre som en mindre intressant brukargrupp är, vid en första anblick möjligen inte så förvånande då 4/5 (79 %) av studenterna faktiskt inte vill arbeta inom fältet. Desto mer intressant blir dock resultatet då man vid en andra anblick ställer sig funderande till vad det är hos brukargruppen som uppfattas som mindre intressant. Katz (1992) skriver att socialgerontologin för att skapa förståelse inte enbart bör ställa sig frågor som ”vilka är de äldre personerna” utan också ”vilka

är de äldre personerna så som vi känner de”. Uttrycket av föreställningar kring äldre som en mindre intressant brukargrupp visar vidare på inställningar till äldre som en brukargrupp som skiljer sig från andra. I vår studie har vi inte frågat respondenterna vidare om varför de uppfattar äldre som en mer eller mindre intressant brukargrupp. Detta gör det svårt för oss att veta vilka de stereotypa föreställningarna kring brukarna är som gör att de ses som mer eller mindre intressanta.

Oavsett vilka stereotypa uppfattningar som ligger till grund för studenternas bild av äldre brukare är skillnaden i attityden mot dessa markant mellan de studenter som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta. Denna skillnad i attityder mot äldre mellan grupperna tyder på att föreställningar kring brukargruppen kan vara avgörande för intresset och talar vidare för den inverkan som ålderism kan ha på studenters vilja att arbeta med äldre. Att negativa föreställningar och attityder gentemot en kategori människor skulle kunna vara ensamt avgörande för studenternas intresse kan dock ses som problematisk då äldre inte ensamt utgör någon kategorisering vilka samhället skapat negativa föreställningar och attityder mot. Andra brukargrupper inom socialt arbete som får utstå fördomsfulla attityder och diskriminering i samhället är exempelvis människor med psykisk ohälsa och missbruksproblematik. Socialt arbete har enligt Sauer (2007) huvudsakligen fokuserat problem som är relaterade till barn, ungdomar, familj och missbruk vilka, i motsats till socialt arbete med äldre, skapat sig en självklar plats inom det sociala arbetet.

Precis som Katz (*ibid.*) betonar kräver en djupare förståelse i frågan om uppfattningarna av äldre vidare frågor. Vilken problematik studenterna har i åtanke när de besvarat frågan om huruvida de anser äldre som en intressant brukargrupp kan vi inte veta men svaret ger vid handa uppfattningar av att frågor och problematik kopplad till äldre anses som mindre intressanta bland studenterna som *inte vill* arbeta med äldre. Katz (1992) skriver att många negativa föreställningar om äldre kan ses som uttryck för diskursen som härrör från den sociala konstruktionen av äldre som en specifik population frånskild övriga samhället och andra gruppera problem. Inställningen till brukargruppen som mindre intressant tyder också på en jämförelse med eller särskillnad från andra brukargrupper. En del av den kognitiva kategoriseringen utgörs av att vi i olika sammanhang läser ut skillnader mellan individer och grupper för att skapa förståelse och sammanhang (Cuddy & Fiske 2002). Socialt arbete med äldre omfattar till viss del frågor som särskiljer sig från andra kategorier brukare på så vis att ålderdom medför delvis ny form av problematik, så som demenssjukdomar, men det är också många sociala frågor och problem som är återkommande oavsett ålder. Förmågan att se dess

spektra av frågor och problematik skulle kunna vara en orsak som skulle kunna förklara skillnader i synen på brukargruppen. Studenternas kategorisering av äldre i stereotyper kan som Cuddy och Fiske (2002) betonar omfatta olika noggrannhet från mer generella till specifika subkategoriseringar. Eventuellt kan det vara så att de studenter som *inte vill* arbeta med äldre bär på mer generella stereotyper av äldre som frånser många av de problem som sträcker sig över samtliga åldersgrupper. Intresset för att arbeta på fältet har i vår studie uppvisat ett säkerställt samband med tidigare erfarenhet av arbete eller praktik med äldre. Möjligen kan erfarenheten av arbete med äldre vara en bidragande faktor till en generellt mer variationsrik bild av brukargruppen och det sociala arbetet mot äldre som kan förstås som kategoriseringar av äldre i mer specifika subkategorier.

Den mänskliga benägenheten att dela in människor i homogena kategorier utifrån språkliga etiketter får enligt Tornstam (2005) problem då dessa kategoriseringar inte alltid överensstämmer med de enskilda människorna inom kategorin. Att se äldre som en homogen grupp frånskild övriga grupperns problematik är kanske också en orsak till att en stor del av studenterna som *inte vill* arbeta med äldre ser arbetet som mindre variationsrikt. Bland studenterna som *inte vill* arbeta med äldre svarar enbart 38 % att arbetet erbjuder stor variationsrikedom medan motsvarande siffra bland studenterna som *vill* arbeta är 63 %. Skillnaden mellan grupperna är markant, men det är ändå av intresse att vända på resonemanget och fråga sig varför en så pass stor andel som hela 37 % av de som *vill* arbeta och 62 % av de som *inte vill* arbeta med äldre anser att arbetet saknar variationsrikedom. Att en stor del av studenterna bär på föreställningar om att socialt arbete med äldre saknar variationsrikedom grundar sig möjligen inte främst på negativa föreställningar om äldre bland studenterna, utan speglar kanske snarare den ålderism som genomsyrar vår tids samhällsanda. Med detta menar vi att socialt arbete med äldre, till följd av en homogenisering av samhällets äldre, idag möjligen inte tillhandahåller samma utbud av yrken och tjänster mot denna grupp som socialt arbete erbjuder mot övriga brukargrupper. Att ett fälts omfattning och nyans av yrken påverkar studenternas intresse talar möjligen vår empiri för då hela 21 % av studenterna som *inte vill* arbeta med äldre uppger ett högt eller mycket högt intresse för det relativt ovanliga arbetet äldrekurator.

7 Slutdiskussion

Socionomstudenters föreställningar av socialt arbete med äldre ger en bild av ett fält med goda möjligheter till både arbete och karriär, chans till personlig utveckling och mycket tacksamhet tillbaka från brukarna. Men studenternas föreställningar visar också på ett fält som innebär hög psykisk arbetsbelastning, otillfredsställande lönnivå och låg status. Studenterna syn på fältet omfattar således en blandning av positiva och negativa föreställningar men trots denna blandning är intresset för att arbeta med äldre dominerande lågt.

De mest utmärkande skillnaderna mellan de som *vill* arbeta och de som *inte vill* arbeta på fältet är deras föreställningar om huruvida äldre är en intressant brukargrupp samt arbetets grad av variationsrikedom. Föreställningar gällande brukargruppen visar att en stor del av studenterna uppfattar äldre som en mindre intressant brukargrupp. Det svaga intresset för att arbeta med äldre kan förstås som ett uttryck för studenternas negativa attityder mot äldre som brukargrupp. De kategoriserade attityderna mot äldre kan vidare ses som en förklaring till att en stor del av studenterna som *inte vill* arbeta inom fältet anser att äldre brukare är mindre intressanta än andra brukare. För att förstå hur föreställningar och kategoriseringar av äldre påverkar det sociala arbetet måste vi kanske se problemet ur ett större perspektiv då socionomstudenternas föreställningar inte står isolerade från den i övrigt samhälleliga synen av äldre.

Denna studies empiri är viktig på så vis att den visar på hur socionomstudenternas intresse för att arbeta med äldre skiljer sig från andra åldersgrupper. Detta ger underlag för vidare frågor kring vilken roll den gerontologiska undervisningen får och skall ha i socionomutbildningen men också vikten av att problematisera den rådande bilden av äldre i samhället. För att skapa en djupare förståelse för den komplexa problematiken gällande studenters intresse för socialt arbete med äldre krävs också vidare studier och teoretiska förklaringsansatser för att titta på äldre, åldrandet och utformningen av arbetsfältet.

8 Referenser

Anderson, D. & Wiscott, R. (2003) Comparing Social Work and Non-Social Work Students' Attitudes About Aging: Implications to Promote Work with Elders. *Journal of Gerontological Social Work*. Vol. 42, 2, 21-36.

Andersson, L (2008) *Ålderism*. Lund: Studentlitteratur

Berenbaum, R (2000) MOTIVATING STUDENTS IN THE HELPING PROFESSIONS TO WORK WITH THE AGED, *Educational Gerontology*, 26:1, 83-95.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Butler R.N., (1969) *Age-ism: another form of bigotry*. The Gerontologist [Gerontologist], ISSN: 0016-9013, Vol. 9, 4, 243-6; PMID: 5366225

Butler, R. N., (1980) Ageism. A foreword. *Journal of Social Issues*, Vol. 36 Issue 2, p8-11, 4p.

Carpenter, B.D. (1996) Why students are interested in elderly: A comparative analysis of motives. *Gerontology and Geriatrics Education*. 16, 41-51.

Cuddy, A & Fiske, S. (2002) "Doddering But Dear: Process, Content, and Function in Stereotyping of Older Persons". I Nelson, T (edited by): *Ageism Stereotyping and Prejudice against Older Person*. Cambridge, Mass.: MIT Press

Curl, A., Simons, K., & Larkin, H. (2005). Factors affecting social work students' willingness to accept jobs in aging. *Journal of Social Work Education* 41, 393-406.

Csikai, E. & Belanger, K. (2002) Fields of Social Work Practice: Social Work Students' Attitudes and Interests. *The Journal of Baccalaureate Social Work*. Vol. 8, 1, 33-49.

Cummings, S. M. & Galambos, C. (2002) Predictors of graduate social work students' interest in aging related work. *Journal of Gerontological Social Work* 39, 77-94.

Cummings, S. M., Adler G. & DeCoster, V. A., (2005) Factors Influencing Graduate-Social-Work Students Interest in Working With Elders. *Educational Gerontology*, 31, 643-655.

Cummings, S. M., Cassie, K. M., Galambos, C. & Wilson, E. (2006) Impact of an Infusion Model on Social Work Students' Aging Knowledge, Attitudes and Interests. *Journal of Gerontological Social Work* Vol. 47,3/4, 173-186

Gellis, Zvi. D., Sherman, S., Lawrance, F. (2003) FIRST YEAR GRADUATE SOCIAL WORK STUDENTS' KNOWLEDGE AND ATTITUDE TOWARD ADULTS, *Educational Gerontology*, 29:1-16.

Gutheil, I. A., Heyman J. A. & Chernesky, R. H. (2009) Graduate Social Work Students' Interest in Working with Older Adults. *Social Work Education* Vol 28, 1, 2009, 55-64.

Hanson, J. G., & McCullagh, J. G. (1995). Career choice factors for BSW students: A 10-year perspective. *Journal of Social Work Education*, 31, 1, 28–36.

Högskoleverket 2009:36 R *Utvärdering av socionomutbildningen vid svenska universitet och högskolor.*

Jönsson, H (2002) *Ålderdom som samhällsproblem.* Lund: Studentlitteratur

Jönsson, H (2009) *Åldrande, åldersordning och ålderism.* Linköping Universitet

Kane, M.N. (1999) Factors affecting social work student's willingness to work with elders with Alzheimer's Disease. *Journal of Social Work Education*, 35,1, 71-85.

Kane, M. N (2004) Ageism and intervention: What social work students believe about treating people differently because of age. *Educational Gerontology* 30;767-784.

Katz, S. (1992) Alarmist demography: Power, Knowledge, and the Elderly Population. *Journal of Aging Studies.* vol 6, 3, 203-225.

Kropf, N (2002) Strategies to Increase Student Interest in Aging. *Journal of Gerontological Social Work.* Vol 39 , ½ , 57-67.

Körner, S & Wahlgren, L(2005) *Statistiska metoder.* Lund: Studentlitteratur

NE(1): <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/kort/diskriminering>> [2011.12.13]

NE(2):

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/f%C3%B6rdom?i_h_word=F%C3%B6rdomar> [2011.12.13]

NE(3): <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/stereotyp/315197>> [2011.12.13]

Lill, L (2010) *Äldreomsorg – om makt, genus, klass och känslor i ett yrke.* Liber: Malmö AB

Litwin, H. (1994). Sources of motivation for work in gerontology: The ethnic factor among students of social work in Israel. *Educational Gerontology*, 20, 329-347.

Närvänen, A-L (2009) Ålder, livslopp, åldersordning. I Håkan Jönson (red) *Åldrande, åldersordning och ålderism.* Norrköping: Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet.

Olson, M. D. (2011) Self-efficacy, curriculum content, practicum experience, and the interest of social work students in gerontology. *Educational Gerontology* 37:593-605.

Palmore, E. H. (1990). *Ageism: Negative and Positive*. New York: *Singer Publishing Company*.

Riley, M. W., Johnson, M., & Foner, A. A sociology of age stratification. In *Aging and Society*, Vol. III. Russell Sage Foundation, 1972.

SAOB(1) Svenska akademiens ordbok. < <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>> sökord: fördom [2011.12.13]

Sauer, L (2007) *Att gerontologisera socialarbetarutbildningen* i Johansson, S (red.) *Social omsorg i socialt arbete*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Scharlach, A., Damron-Rodriguez J., Robinson, B. & Feldman R. (2000) Educating social workers for an aging society: a vision for the 21st Century. *Journal of social work education* vol 36, 3, 521-538.

Snyder, C. S, Wesley, S. C, Lin M. B., May, J.D (2008) Bridging the Gap: Gerontology and Social Work Education. *Gerontology & Geriatrics Education* Vol 28, 2008, 1-21.

Socialstyrelsen 2006-110-21 *Socialt arbete med äldre - förslag till kompetensbeskrivning av handläggare inom äldreomsorg*.

Socialstyrelsen 2007:14 *Socialt arbete bland äldre. Forskning, utbildning, praktik – en pilotstudie*.

Socialstyrelsen 2011-1-7 *Meddelandeblad - Nya bestämmelser gällande äldreomsorgen från och med den 1 januari 2011*.

Tornstam, L (2005) *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag

Trost, J (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Ulvsdotter, Eriksson, Y (2006) *Yrke, status, genus*. Göteborgs Universitet

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Weiss, I (2005) Interest in working with elderly: a cross-national study of graduating social work students. *Journal of Social Work Education*. 2005:41:3 s. 379-391.

Bilaga 1

Statistik över valbara kurser termin sju, socionomprogrammet i Lund och Helsingborg, mellan år 2008-2011

Årskurs	Funktionshinder/ Rehabilitering	Barn och unga	Familj	Mobilisering	Äldre	Missbruk	Internationell	Totalt i antal
Vt08	19	16	78	21	0	0		134
Ht08	12	11	77	0	22	23		145
Vt09	0	37	58	17	11	11		134
Ht09	0	33	48	24	11	21		137
Vt10	7	22	53	24	9	17		132
Ht10	0	21	49	24	23	18	4	135
Vt11	14	26	42	33	13	15	6	143
Ht11	10	19	52	15	11	14	2	121
Vt12								0

Studenter per kurs redovisas i antal

Årskurs	Funktionshinder/ Rehabilitering	Barn och unga	Familj	Mobilisering	Äldre	Missbruk	Internationell	Totalt i procent
Vt08	14%	12%	58%	16%	0%	0%		100%
Ht08	8%	8%	53%	0%	15%	16%		100%
Vt09	0%	28%	43%	13%	8%	8%		100%
Ht09	0%	24%	35%	18%	8%	15%		100%
Vt10	5%	17%	40%	18%	7%	13%		100%
Ht10	0%	16%	36%	18%	17%	13%	3%	100%
Vt11	10%	18%	29%	23%	9%	10%	4%	100%
Ht11	8%	16%	43%	12%	9%	12%	2%	100%
Vt12								0

Studenter per kurs redovisade i procent

Kursen ges i Lund

Kursen ges i Helsingborg

Siffror hämtade från Ladok, 2011-10-18

Bilaga 2

Enkätundersökning om studenters syn på socialt arbete med äldre

Vi är två socionomstudenter från Lunds Universitet som under höstterminen 2011 skriver vår kandidatuppsats på området socialt arbete med äldre. Följande enkät utgör en viktig del av denna uppsats och ditt deltagande är av stor betydelse för resultatets signifikans. Vi är tacksamma för att du tar dig tid att svara på några frågor.

I denna undersökning är vi intresserad av ditt intresse för och föreställningar om socionomers arbetsfält mot äldre. Med detta syftar vi på socialt arbete med personer över 65 år. Du kommer få en rad frågor och påståenden rörande detta ämne som vi vill att du tar ställning till.

Undersökningen är frivillig och dina svar är anonyma. Studiens resultat kommer att ligga som grund för vårt skrivande och eventuella citat kommer att presenteras anonymt.

Tack på förhand!

Linneá Höök & Joanna Jörnbratt
Lunds Universitet

Basfrågor

1. Födelseår: _____ (ex.1989)

2. **Kön:**

Man

Kvinna

3. **Terminstillhörighet:** _____

4. **Har du tidigare arbetserfarenhet av arbete eller praktik med äldre?**

Nej

Ja. I så fall vad? _____

Åldersgrupper

Vänligen skatta ditt intresse för att arbeta med följande åldersgrupp.

Ange endast ett svarsalternativ per fråga.

	Mycket lågt Intresse	Lågt intresse	Högt intresse	Mycket högt intresse
5. Barn och unga: <i>Upp till 18 år</i>	☐	☐	☐	☐
6. Vuxna: <i>Över 18 år/upp till 65 år</i>	☐	☐	☐	☐
7. Äldre: <i>Över 65 år</i>	☐	☐	☐	☐

Socialt arbete med äldre

Hur stämmer följande påståenden in på dig? Ange endast ett svarsalternativ per fråga.

	Stämmer inte alls	Stämmer inte särskilt väl	Stämmer ganska väl	Stämmer helt
8. Jag <u>tror</u> att jag under min yrkeskarriär som socionom kommer att jobba inom socialt arbete med äldre	☐	☐	☐	☐
9. Jag <u>vill</u> under min yrkeskarriär som socionom jobba inom socialt arbete med äldre	☐	☐	☐	☐

Föreställningar

Du kommer nedan att ges ett antal påståenden. Vänligen ange hur påståendena stämmer överens med din syn på arbetsfältet socialt arbete med äldre. Ange endast ett svarsalternativ per påstående.

	Stämmer inte alls	Stämmer inte särskilt väl	Stämmer ganska väl	Stämmer helt
10. Karriärmöjligheterna är goda	☐	☐	☐	☐
11. Lönen är tillfredställande	☐	☐	☐	☐
12. Socialt arbete med äldre har låg status i jämförelse med andra arbetsfält för socionomer	☐	☐	☐	☐
13. Äldre (65+) är en intressant brukargrupp	☐	☐	☐	☐
14. Brukarna visar ofta uppskattning	☐	☐	☐	☐
15. Socialt arbete med äldre omfattar huvudsakligen medicinska frågor	☐	☐	☐	☐
16. Socialt arbete med äldre omfattar huvudsakligen sociala frågor	☐	☐	☐	☐
17. Arbetet erbjuder stor möjlighet till personlig utveckling	☐	☐	☐	☐
18. Arbetet är i hög grad manualbaserat	☐	☐	☐	☐
19. Den psykiska arbetsbelastningen är hög	☐	☐	☐	☐
20. Arbetsuppgifterna har stor variationsrikedom	☐	☐	☐	☐
21. Arbetsmarknaden ser god ut för fältet	☐	☐	☐	☐

Annan förställning eller tillägg:

Påverkan

Vänligen ange vilken påverkan följande variabler har för ditt intresse att arbeta inom socialt arbete med äldre? Ange endast ett svarsalternativ per variabel.

	Mycket låg	Ganska låg	Ganska hög	Mycket hög
22. Karriärmöjligheterna	☐	☐	☐	☐
23. Lönen	☐	☐	☐	☐
24. Arbetets status i jämförelse med andra arbetsfält för socionomer	☐	☐	☐	☐
25. Äldre (65+) som brukargrupp	☐	☐	☐	☐
26. Uppskattning från brukarna	☐	☐	☐	☐
27. Arbetets omfattning av medicinska frågor	☐	☐	☐	☐
28. Arbetets omfattning av sociala frågor	☐	☐	☐	☐
29. Arbetets möjligheter till personlig utveckling	☐	☐	☐	☐
30. Fältets grad av manualbaserat arbete	☐	☐	☐	☐
31. Arbetets psykiska belastning	☐	☐	☐	☐
32. Arbetsuppgifternas variationsrikedom	☐	☐	☐	☐
33. Arbetsmarknaden för fältet	☐	☐	☐	☐

Annan variabel eller tillägg: _____

_____

_____

_____

Intresse för yrken

Vänligen skatta ditt intresse för att arbeta med följande yrken.
Ange endast ett svarsalternativ per fråga.

Yrke/ område	Mycket lågt intresse	Lågt intresse	Högt intresse	Mycket högt intresse
34. Kurator/skola	☐	☐	☐	☐
35. Kurator/ sjukvård	☐	☐	☐	☐
36. Kurator/ äldre	☐	☐	☐	☐
37. Enhetschef/socialtjänst	☐	☐	☐	☐
38. Enhetschef/ funktionshinder (LSS)	☐	☐	☐	☐
39. Enhetschef/ äldreomsorg	☐	☐	☐	☐
40. Biståndshandläggare/socialtjänst	☐	☐	☐	☐
41. Biståndshandläggare/ funktionshinder (LSS)	☐	☐	☐	☐
42. Biståndshandläggare/ äldre	☐	☐	☐	☐

Annan variabel eller tillägg: _____

Övriga kommentarer

Om du har något att tillägga eller önskar utveckla, skriv gärna ned det på följande rader

---

Tack för din medverkan!